

HIVOS JAARVERSLAG 2003

HIVOS •
Geen grenzen aan mensen

Hivos is een Nederlandse, niet-gouvernementele organisatie die handelt vanuit humanistische waarden. Hivos wil een bijdrage leveren aan een vrije, eerlijke en duurzame wereld. Hivos voelt zich verbonden met arme en gemarginaliseerde mensen - én met de organisaties die voor hen opkomen - in landen in het Zuiden, inclusief Centraal-Azië en Zuidoost-Europa. Een duurzame verbetering van hun situatie is de uiteindelijke maatstaf voor het werk en de inspanningen van Hivos. Een belangrijke pijler daarbij is de versterking van de maatschappelijke positie van vrouwen.

Hivos' belangrijkste activiteit bestaat uit het verschaffen van financiële en politieke ondersteuning aan lokale particuliere organisaties. Naast financiering en advisering doet Hivos aan netwerken, lobby en uitwisseling van kennis. Zowel op het internationale toneel als in Nederland. Maatschappijopbouw en economie en duurzame productie vormen de centrale beleidsterreinen van Hivos.

In Europees verband werkt Hivos actief samen met gelijkgezinde ontwikkelingsorganisaties in de Alliance2015. Internationale lobby bedrijft Hivos bij voorkeur op herkenbare thema's en in nauwe samenwerking met toonaangevende Zuidelijke of internationale partnerorganisaties, of in het verband van het Eurostep-netwerk.

In Nederland bundelt Hivos haar krachten met maatschappelijke organisaties die deskundig zijn op één van haar beleidsspeerpunten. Daarnaast werkt Hivos samen met verwante organisaties in het MBN en in de Zuid-Noord Federatie.

Hivos kent een aantal bijzondere initiatieven, zoals het Noord-Zuid Plan, het Hivos Cultuur Fonds en het programma *Access for all*. Het Noord-Zuid Plan van Hivos en Triodos Bank maakt spaargelden beschikbaar voor leningen aan het Zuiden.

Het Hivos Cultuur Fonds steunt kunst en culturele activiteiten. *Access for all* is het actieprogramma dat Hivos heeft ontwikkeld op het gebied van ICT.

Het netwerk van Hivos strekt zich uit tot meer dan 30 landen en ruim 850 partnerorganisaties. In 2003 besteedde Hivos meer dan 67 miljoen euro aan schenkings- en leningsmiddelen. Deze komen van de Nederlandse overheid, de EU, donateurs, spaarders en particuliere instellingen.

Bij Hivos werken in totaal ca.130 mensen. Een deel van het werk vindt plaats in drie regiokantoren in Zimbabwe, India en Costa Rica. Zij verzorgen een belangrijk deel van de contacten met partnerorganisaties, zoals advisering en begeleiding.

De stichting Hivos -Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking- is in 1968 opgericht door het Humanistisch Verbond, de Vereniging Weezenkas en Humanitas.

Hivos kent een bestuur annex statutaire directie, een Raad van Toezicht en een College van Adviseurs. Hivos werkt ISO-gecertificeerd en bezit het CBF-keurmerk.

Alliance 2015

towards the eradication of poverty

HIVOS JAARVERSLAG 2003

Inhoud

Vooraf	3
Hivos in het kort	4
1 Directieverslag	6
2 Beleidsontwikkeling	10
3 Interne Organisatie	12
4 Activiteiten in het Zuiden	14
4.1 Sectoren	14
4.1.1 Economie en krediet	14
4.1.2 Hivos Cultuur Fonds	16
4.1.3 Gender, vrouwen en ontwikkeling	18
4.1.4 Milieu en duurzame ontwikkeling	19
4.1.5 Mensenrechten en aids	21
4.1.6 ICT	22
4.2 Regio's	24
4.2.1 Afrika	24
4.2.2 Azië	27
4.2.3 Latijns Amerika	29
4.2.4 Zuidoost-Europa	32
5 Activiteiten in het Noorden	34
5.1 Samenwerking in Europa	34
5.1.1 Alliance2015	34
5.1.2 Eurostep	36
5.1.3 Overige Netwerken	37
5.2 Samenwerking in Nederland	38
5.2.1 Voorlichting, lobby en educatie	38
5.2.2 Samenwerking met humanistische organisaties	40
5.2.3 Fondsenwerving	42
5.2.4 Kleine maatschappelijke activiteiten	43
5.2.5 MBF en ZNF	44
6 Evaluatie en inspectie	46
7 Jaarrekening	49
7.1 Balans per 31 december 2003	50
7.2 Rekening van baten en lasten 2003	52
7.3 Algemene toelichting	53
7.4 Toelichting op de balans	54
7.5 Toelichting op de rekening van baten en lasten	57
8 Bijlagen	61
8.1 Organogram van de Hivos-werkorganisatie	61
8.2 Hivos bestuurlijke organisatie	62
8.3 Lijst van meest gebruikte afkortingen	63

Vooraf

Volgens de berekening van de OESO zijn de bijdragen van rijke landen voor ontwikkelingshulp in 2003 voor het eerst sinds vele jaren gestegen. Gemiddeld besteden deze landen nu 0,23% van hun BNP aan de armste landen in de wereld. Goed nieuws? Ja, natuurlijk, maar nog niet goed genoeg. In dit tempo zullen de millenniumdoelstellingen, die de VN in september 2000 heeft afgesproken, niet worden gehaald.

Zijn de halvering van het aantal mensen dat in bittere armoede leeft en de beheersing van aids in 2015 een onbereikbare utopie? Zijn de internationale beloftes van het rijke Westen uiteindelijk een illusie? Of is het ons menens?

Feit is dat de betrokkenheid van het Westen bij het armoedevraagstuk in de wereld het laatste decennium alleen maar afnam, terwijl onze welvaart juist in die periode razendsnel toenam. Een schrijnende paradox en reden voor waakzaamheid.

Gelukkig lijkt er sprake van een kentering als het gaat om de normen en waarden die op mondiale schaal in het geding zijn. Vooral onder jongeren wordt de hunkering naar ideële waarden en naar ethiek als richtsnoer voor het handelen steeds sterker. Dat de jeugd hierbij de meest nieuwerwetse gadgets en flitsende technologie inzet, is bemoedigend omdat het getuigt van de toekomstwaarde van deze ontwikkeling. Voor Hivos is deze beweging een bron van inspiratie.

In 2003 groeide bij Hivos de erkenning van het belang van deze nieuwe stromingen. Dat inspireerde ons om Hivos verder te ontwikkelen tot een dynamische organisatie die op trends kan inspelen.

Francine Giskes

Voorzitter Raad van Toezicht

HIVOS KERNGETALLEN 2003

2002

2003

*bedragen in duizenden euro's***INKOMSTEN**

Medefinancieringsprogramma	55.947	72.135
Additionele fondsen	1.990	2.821
EU-fondsen	4.504	2.152
Particuliere fondsen	2.143	1.194

Totale inkomsten**64.584** **78.302****UITGAVEN***t.b.v. noordelijke en zuidelijke partnerorganisaties*

Economie & krediet	18.837	22.619
<i>waarvan nieuw krediet</i>	1.842	3.290
Kunst & cultuur	3.463	4.577
Gender, vrouwen & ontwikkeling	9.022	11.235
Milieu & duurzame ontwikkeling	12.942	15.011
Mensenrechten & aids	15.841	15.942
<i>waarvan aids</i>	2.661	4.007
Overige sectoren	5.098	4.945

Totaal**65.203** **74.329***waarvan geïntegreerde sectoren*

-7.041 -6.949

Totale uitgaven**58.162** **67.380****PORTEFEUILLE**

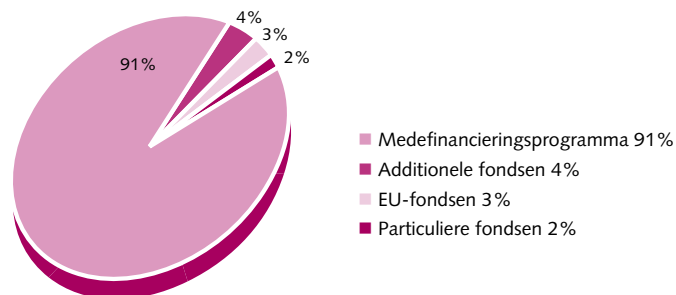
Schenkingsverplichtingen	53.674	56.857
Leningen/garanties/participaties	12.770	12.970
Aantal partnerorganisaties	766	864

APPARAAT

Exploitatiekosten	5.232	5.927
Resultaat	-448	-274
Eigen vermogen	4.798	5.939
Aantal medewerkers	122	132

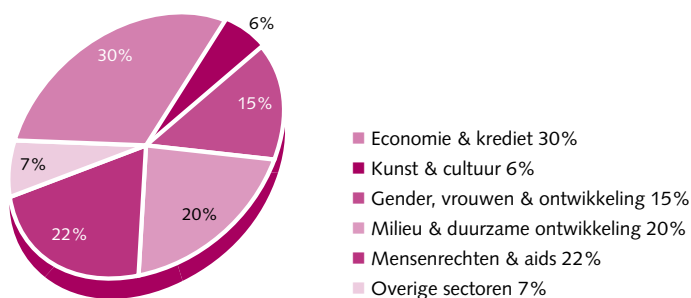
Hivos in het kort

Inkomsten

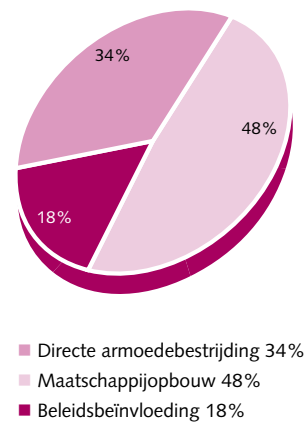

Uitgaven

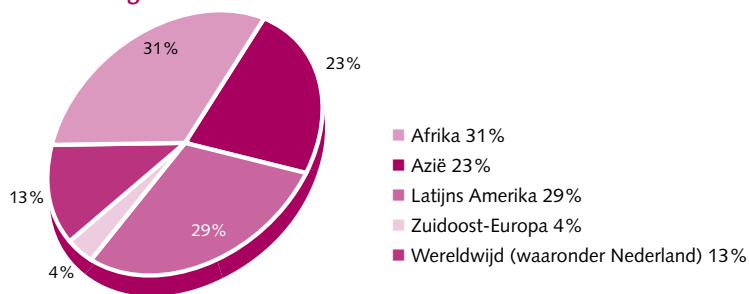
naar thema

naar doelstelling

naar regio

5/03

HIVOS NETWERK

	Totaal 2002	beëindigde relaties	nieuwe relaties	Totaal 2003
Afrika	245	15	63	293
Azië	183	13	38	208
Latijns Amerika	275	37	41	279
Zuidoost-Europa	12	0	4	16
Wereldwijd (waaronder Nederland)	51	6	23	68
Totaal	766	71	169	864

1 Directieverslag

Nieuw evenwicht hard nodig

Sociologen hebben er een mooie term voor bedacht: anomie. Het woord duidt op situaties van snelle verandering, waarin oude patronen en zekerheden zijn verdwenen, terwijl nieuwe constellaties nog niet zijn uitgekristalliseerd.

Het afgelopen jaar had daar trekken van. Het was een jaar van zoeken naar nieuwe verhoudingen, een jaar waarin nieuwe, vaak tegenstrijdige tendensen zich aftekenden – zowel internationaal alsook in Nederland.

De dominantie van de industrielanden bepaalde voor een groot deel de mondiale verhoudingen. De onbuigzaamheid van het Westen in internationale onderhandelingen zoals op de WTO-top in Cancun, het optreden van de VS in Irak: het waren niet mis te verstane tekenen van een toenemende machtsconcentratie, waarbij economische en politieke belangen hand in hand gaan. Een dergelijke unipolaire wereldorde mist elke legitimiteit, staat haaks op de noodzaak van mondiale rechtvaardigheid en democratie en geeft voeding aan verdere instabiliteit in de wereld. Dit roept tegenkrachten op: de ontwikkelingen rondom de WTO-top in Cancun, met de vorming van een blok van sterke ontwikkelingslanden aangevoerd door India en Brazilië, illustreren het verzet en preluderen op de wording van een nieuw mondiaal evenwicht.

Maar een mondiale herschikking is niet alleen een zaak van staten. In dit proces zijn de stem en de invloed van de samenleving, van burgers en hun organisaties onontbeerlijk. Het is deze zogenaam-

de mondiale *civil society*, bestaande uit talloze maatschappelijke organisaties, ngo's en netwerken, die de belangen van mens en milieu telkens op de agenda zet en aldus zorgt voor de humanisering van de globalisering. De inspiratie en vitaliteit van de *civil society* bezwangerden de ontmoetingen en discussies in het World Social Forum dat begin 2004 in India werd gehouden. Het was bij uitstek de uitdrukking van *civil voices on a global stage*.

Verandering of verbetering?

Ook in Nederland was sprake van herschikken en herwaarderen, van zoeken naar nieuwe oplossingen die antwoord geven op complexer wordende problemen. Dat geldt voor het openbaar bestuur, voor de sociale zekerheid, het geldt ook voor de ontwikkelingssamenwerking (OS).

Zoeken naar nieuwe wegen is een goede zaak. Helaas lijkt de zoektocht vaak uit te monden in simplistische keuzes die de charme van de eenvoud hebben maar geen recht doen aan de complexiteit van de materie. Dat patroon ziet Hivos ook opdoemen in OS-land. Het OS-veld is in de afgelopen jaren sterk veranderd. Het aantal spelers is fors toegenomen en de positie van de particuliere sector in het geheel van de ontwikkelingssamenwerking is in beweging. Deels kwam dat reeds vorig jaar tot uitdrukking in de vernieuwing van het Medefinancieringsprogramma (MFP-breed) en de instelling van het Thematische Medefinancieringsprogramma (TMF). Daarmee werd het belang van de professionaliteit en de pluriformiteit van de particuliere sector politiek erkend en vastgelegd in een ordentelijk bestuurlijk en financieel kader.

Des te verbluffender was het dat juist in het eerste jaar van uitvoering het fundament onder deze nieuwe subsidieregelingen al weer ter discussie werd gesteld met het voornemen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking om beide regelingen in elkaar te schuiven. 'Ontschotten' heet dat, en daar is op zichzelf niets tegen, tenzij daarmee de verschillen in benadering en de meerwaarde van de diversiteit onder een grijze deken verdwijnen. Hivos hoopt dan ook dat een nieuwe – ontschotte – subsidieregeling recht doet aan de complementariteit van verschillende benaderingen en samenwerking stimuleert in plaats van concurrentie. Daar zijn de problemen van armoedebestrijding veel te complex voor. Krachten bundelen en van elkaar leren levert naar de mening van Hivos uiteindelijk meer op. Verheugend is derhalve dat minister Van Ardenne het begrip *partnership* centraal stelt in haar beleid. Hivos zal de invulling ervan met belangstelling volgen en er actief aan bijdragen.

7/03

Het verslagjaar markeerde het begin van de nieuwe subsidieregeling MFP-breed en luidde daarmee een nieuwe fase in de samenwerking tussen de medefinancieringsorganisaties (mfo's) en de Nederlandse overheid in. Een samenwerking die nog meer dan in het verleden gebaseerd is op extern getoetste kwaliteitscriteria en op controleerbare resultaten. Aangemoedigd door de conclusies van de Commissie-De la Rive Box en de Stuurgroep Evaluatie Medefinanciering heeft Hivos in het afgelopen jaar verder geïnvesteerd in de kwaliteit van haar werk en in haar lerend vermogen. Dit betekende voortbouwen op bewezen sterke punten, leren van mislukkingen, investeren in lacunes. Tegen deze achtergrond lanceerde Hivos het Actieplan Kennisdelen, dat in de komende jaren samen met partners in het Zuiden en wetenschappers tot verdieping en uitwisseling van kennis en ervaring moet leiden. De beleidsprioriteiten werden nader aangescherpt en de ontwikkeling van de nieuwe systematiek voor resultaatmeting bereikte de finale fase. In de volgende hoofdstukken leest u er meer over.

Financiën

In lijn met de verwachtingen zoals aangegeven in het bedrijfsplan 2003-2006 groeide het bedrag dat Hivos overmaakte voor de financiering van partners en hun projecten tot ruim 67 miljoen euro. Een stijging van 15%, die deels werd mogelijk gemaakt door de toename van ontvangen medefinancieringsmiddelen van 50 naar ongeveer 61 miljoen euro. De overige (directe) baten bleven achter bij de verwachting. Het volume van de via Hivos Triodos Fonds (HTF) uitgezette leningen en garanties steeg licht tot ruim 12 miljoen euro. Het aantal partners steeg van 766 naar 864.

De uitgaven stegen in elke regio, de onderlinge verhouding verschoof enigszins ten gunste van Azië en de bovenregionale activiteiten. Door de bank genomen liepen de verhoudingen tussen de regio's echter redelijk in de pas – zij het iets trager dan verwacht – met de in het bedrijfsplan uitgezette lijnen voor 2003.

De forse stijging (van 8% naar 13%) in de uitgaven voor activiteiten in de sfeer van internationaal opererende organisaties en beleidsbeïnvloeding (de 'wereldwijde projecten') spoort met het toenemende belang van de internationale *civil society* en de grotere aandacht van Hivos voor deze dimensie van het werk (zoals beschreven in de beleidsnota *Civil voices on a global stage*).

Hetzelfde patroon geldt de sectorale verhoudingen, waar slechts marginale verschuivingen zijn opgetreden. Volgens plan groeide het aandeel van economische activiteiten in lichte mate tot ruim 30%. Het bedrag besteed in het kader van hiv/aids groeide met ruim de helft tot bijna 6% mede door een forse inzet in Zuidelijk Afrika. Ongeveer 0,6 miljoen euro van de uitgaven voor hiv/aids werd gefourneerd door Stop Aids Now!.

26% van de medefinancieringsuitgaven liep volgens plan via Nederlandse partners. Dit illustreert het belang dat Hivos hecht aan samenwerking met (maatschappelijke) organisaties en bedrijven zoals Triodos Bank, die op grond van specifieke expertise een meerwaarde hebben voor het Hivos-programma.

Het merendeel van de uitgaven werd gefinancierd uit medefinancieringsmiddelen (91%). Een deel hiervan (8%) bestond uit hergebruikte middelen. Het aandeel van de overige uitgaven, afkomstig uit publiek geld, kwam uit op 7%. Dit is een relatieve en absolute daling die verband houdt met de terugval in de additionele fondsen, ten gevolge van de nieuwe afspraken in het kader van MFP-breed. De aangetrokken particuliere schenkingsmiddelen daalden, ondanks het gestegen aandeel van Stop Aids Now!

Verheugend is de stijging van de aangetrokken spaargelden in het kader van het samen met Triodos Bank uitgevoerde Noord-Zuid Plan: van 10,6 miljoen naar 12,5 miljoen euro.

Organisatie en netwerk

De inrichting van de uitvoerende organisatie van Hivos met hoofd- en regiokantoren veranderde niet in 2003. De formatie steeg met circa 10%, met name door een toename in de ondersteunende functies (zie 3). Een (vooralsnog kleine) bijdrage in de efficiency van de werkorganisatie werd geleverd door de werking van het 'virtueel kantoor', dat de partners in staat stelde hun aanvragen online bij Hivos in te dienen.

In de directie vond na de directeurswisseling in 2002 een tweede vernieuwing plaats. Allert van den Ham volgde medio 2003 Regien van der Sijp op als Directeur Programma's en Projecten. In de Raad van Toezicht deed zich eveneens een belangrijke personele verandering voor: na ruim tien jaar toegewijde inzet voor Hivos legde voorzitter Louise Groenman haar functie neer en droeg zij de fakkel over aan Francine Giskes. De nieuwe Hivos-voorzitter, in het dagelijks leven Tweede-Kamerlid voor D66, aanvaardde haar functie in juni 2003.

Structuur en samenstelling van Hivos' relatienetwerk zijn in 2003 onveranderd gebleven. Wel is het belang van deze netwerken in het geheel van het Hivos-werk groter geworden en zijn de geïnvesteerde tijd en energie aanmerkelijk toegenomen. Dit geldt onder meer de Humanistische Alliantie en het Europese netwerk Alliance2015, waar Hivos momenteel voorzitter van is, alsmede het OS-netwerk van gespecialiseerde organisaties waar Hivos strategische samenwerkingsrelaties mee onderhoudt.

Voorlichting

Voorlichting – in de zin van educatie en bewustwording – is voor Hivos een integraal onderdeel van haar mandaat en takenpakket (zie 5.2). In 2003 spendeerde Hivos hieraan 1,7% van de financieringsmiddelen, een lichte verhoging ten opzichte van het bedrag in 2002, en geheel in lijn met de opdracht in het kader van MFP-breed.

Hivos is een publieke organisatie en voert dan ook een open voorlichtingsbeleid. Dit betekent dat Hivos haar activiteiten en stellingnames actief wil verantwoorden tegenover de politiek en het publiek. Hivos werft in bescheiden mate particuliere middelen, maar is ondanks haar CBF-keurmerk geen typische fondsenwervende organisatie. Zij laat zich in haar beleidskeuzes in de eerste plaats leiden door inhoudelijke afwegingen en door de prioriteiten binnen haar geografische en thematische werkvelden. En niet door de mogelijkheden en kansen op het gebied van (particuliere) fondsenwerving. Hivos legt hiermee het primaat bij financiering door publieke middelen, grotendeels ter beschikking gesteld via het MFP. Zij positioneert zich daarmee als organisatie in het publieke domein.

Exploitatie en financiële positie

De exploitatie in enge zin kwam dit jaar uit op een positief resultaat van 250.000 euro, een forse verbetering ten opzichte van 2002 (-421.000 euro). Dit geldt het operationele resultaat. Het uiteindelijke resultaat werd negatief beïnvloed door een aantal eenmalige reserveringen en bedroeg -274.000 euro. De totale apparaatskosten, afgezet tegen de omzet, kwamen uit op een percentage van 8,6% (vorig jaar 9%). Vanuit medefinancieringsmiddelen is in lijn met het Hivos-bedrijfsplan een apparaatskostenvergoeding van 8,2% hieraan besteed. Het aandeel van de eigen bijdrage in de apparaatskosten daalde licht naar 11,6%.

Hivos voert een terughoudend beleid als het gaat om beleggen. Het eigen bedrijfspand is de enige risicodragende belegging. Haar tijdelijk overtollige gelden plaatst Hivos op speciale renterekeningen.

Het vrij besteedbare vermogen is ondanks het uiteindelijke negatieve resultaat met 1 miljoen euro gestegen tot 4,9 miljoen euro. De stijging komt voort uit een forse toevoeging aan de bestemmingsreserve voor apparaatskosten, voortvloeiend uit een sterk gegroeide projectportefeuille, waarvan de uitvoering (deels) in de komende jaren plaatsvindt.

In de volgende hoofdstukken van dit jaarverslag kunt u lezen hoe, waar en aan welke organisaties en activiteiten Hivos in 2003 haar middelen besteedde. En met wie Hivos samenwerkte. Dat alles ten behoeve van meer rechtvaardigheid in de wereld, met betere kansen voor al haar burgers.

Den Haag, 8 april 2004

Manuela Monteiro, algemeen directeur

Allert van den Ham, directeur programma's en projecten

Jaap Dijkstra, directeur externe relaties

2 Beleidsontwikkeling

In haar algemene beleidsnota *Civil voices on a global stage* kiest Hivos voor twee beleids-terreinen: maatschappijopbouw en duurzame economische ontwikkeling. Om haar werk op het laatste terrein effectiever te organiseren en uit te voeren, smolt Hivos in 2003 de sectoren Economie en krediet en Milieu en duurzame ontwikkeling samen tot één sector. Dit is het laatste jaarverslag waarin deze beleidssectoren apart aan de orde komen. Daarnaast kreeg het systeem voor resultaatmeting verder handen en voeten en formuleerde Hivos beleid en een actieplan voor de nieuwe kernactiviteit Kennisdelen.

Duurzame economische ontwikkeling

In 2003 werd de beleidsnotitie Duurzame economische ontwikkeling goedgekeurd. Hiermee integreerde Hivos haar sectoren Economie en krediet en Milieu en duurzame ontwikkeling tot de sector Duurzame economische ontwikkeling, het sluitstuk van een proces dat zich gedurende de afgelopen jaren manifesteerde. Economische initiatieven ondersteund door Hivos werden steeds vaker getoetst op hun impact op het milieu. Aan de andere kant gingen economische belangen in de analyse van milieuprojecten een steeds grotere rol spelen. Door de beide sectoren samen te voegen tot één nieuwe, kan Hivos haar middelen en expertise effectiever en efficiënter inzetten. De sector Duurzame economische ontwikkeling richt zich op de economische aspecten van ontwikkeling binnen het perspectief van sociale en ecologische duurzaamheid met als doel de economische positie van arme en gemarginaliseerde mensen in ontwikkelingslanden te verbeteren. Binnen deze brede doelstelling richt Hivos zich enerzijds op het vergroten en verbeteren van toegang tot hulpbronnen om kansen voor duurzaam inkomen te creëren, en anderzijds op het verbeteren van de kwaliteit van productieprocessen. Omdat de doelgroep grotendeels geïntegreerd is in de markt hanteert Hivos hierbij een marktgerichte aanpak. De integratie van de sectoren zal in 2004 in praktische zin haar beslag krijgen.

Resultaatmeting

Zowel binnen als buiten Hivos worden in toenemende mate eisen gesteld aan de effectiviteit van het werk. Een adequaat systeem van resultaatmeting is van cruciaal belang om de kwaliteit en resultaten van Hivos' werk en dat van haar partners te verantwoorden. Bovendien is inzicht in resultaten, goede maar ook mindere, onmisbaar voor het leren van ervaringen en het verbeteren van beleid en praktijk. Hivos kiest daarom voor een samenhangende benadering van resultaatmeting, interne kwaliteit en kennisdelen.

In 2003 werkte Hivos haar doelstellingen verder uit zodat het in de praktijk mogelijk wordt de doelstellingen van partnerorganisaties te relateren aan Hivos' eigen doelstellingen. Tevens verbeterde Hivos haar instrumentarium voor resultaatmeting waarbij de ontwikkeling centraal staat van een systeem voor de registratie van de activiteiten en resultaten van partnerorganisaties.

Een grote opgave voor Hivos in 2003 was het proces van resultaatmeting op zo'n manier vorm te geven dat het voldoende ruimte en flexibiliteit biedt voor de verschillende partnerorganisaties – grotendeels actief in maatschappijopbouw – en hun diverse doelstellingen en contexten. Een systeem dat Hivos in staat stelt om op middellange termijn kwalitatieve, door (partner)rapportages en verschillende soorten evaluaties onderbouwde uitspraken te doen over resultaten in relatie tot haar doelstellingen. Dit proces kan niet zonder medewerking van partnerorganisaties plaatsvinden. Bovendien wil Hivos haar partnerorganisaties niet dwingen richting makkelijk meetbare, maar misschien irrelevante activiteiten. Daarom organiseert Hivos in 2004 in alle regio's partnerconsultaties.

Kennis voor ontwikkeling

Hivos heeft geconstateerd dat beter geleerd kan en moet worden van fouten en successen in haar eigen praktijk en van ervaringen van anderen. In 2003 heeft Hivos daarom een beleid en een strategie ontwikkeld om kennis beter te gaan delen binnen Hivos en met partnerorganisaties. Dit resulteerde in het Hivos Actieplan Kennisdelen.

Het thema 'maatschappijopbouw' speelt een belangrijke rol in dit plan. Hivos wil haar prestaties en die van haar partners op dit terrein verbeteren. Een belangrijk onderdeel in het Actieplan Kennisdelen is dan ook de oprichting van een kenniscentrum rondom maatschappijopbouw. Nu al is veel kennis aanwezig in de vorm van studies, (programma)evaluaties en rapporten. Deze wordt echter niet of nauwelijks gedeeld en gebruikt. Het kenniscentrum moet daar verandering in brengen. Hivos heeft verkennende gesprekken gevoerd met enkele Nederlandse wetenschappelijke instituten om gezamenlijk het kenniscentrum op te zetten. Er wordt nog gezocht naar geïnteresseerde en in het onderwerp gespecialiseerde partnerorganisaties in het Zuiden (inclusief Zuidoost-Europa) om samen te werken.

3 Interne Organisatie

12/03

Bestuursorganen

De huidige bestuurlijke organisatie van Hivos functioneert sinds 1997. De directie oefent in juridische zin het bestuur uit van de stichting. De Raad van Toezicht houdt toezicht op het handelen van de directie en het functioneren van Hivos als organisatie. Een College van (individuele) Adviseurs vervult de maatschappelijke adviesfunctie op het gebied van de Hivos-beleidspeerpunten (zie bijlage 8.2).

Werkorganisatie

De opzet van de werkorganisatie bleef ook in 2003 ongewijzigd. Drie continentale bureaus bestrijken Afrika, Azië en Zuidoost-Europa, en Latijns Amerika. Deze bureaus vormen de spil van de organisatie en zijn verantwoordelijk voor de goede uitvoering van het Hivos-programma in het Zuiden (zie 4.2). Zij zijn de kern van de afdeling Programma's en Projecten. Voor bepaalde landen en regio's zijn de uitvoering van het programma en de relaties met partners gedelegeerd aan regiokantoren. Zo bestrijkt het regiokantoor in Bangalore de partners in India, het regiokantoor in Harare de partners in zuidelijk Afrika en het regiokantoor in San José die in Midden-Amerika. De regiokantoren zijn grotendeels opgezet volgens het patroon van de continentale bureaus. Maar zij spelen ook een eigen rol in de lokale *civil society*. In 2003 startte Hivos de voorbereidingen voor de oprichting van een nieuw regiokantoor, dat in 2004 geopend wordt in Indonesië. Hivos verwacht daarmee beter maatwerk te leveren aan haar Indonesische partners. Zij opereren in een complexe politieke context en hebben te kampen met een gebrekkige infrastructuur. Hivos' senior sectormedewerkers ontwikkelen en voeren beleid uit van de beleidssectoren. Zij stemmen hun beleidsmatige activiteiten af binnen sectorwerkgroepen, die dwars door alle continentale bureaus lopen.

De overige activiteiten zijn georganiseerd langs de volgende lijnen. Het ICT-bureau Hivos.com werkt nauw samen met de continentale bureaus. Bureau Internationale Relaties regelt de voordracht en behandeling van financieringsaanvragen bij de Europese Unie (zie 5.1). Bureau Interne Zaken omvat financiële zaken, personeelszaken, automatisering en de huishoudelijke dienst.

Bureau Communicatie onderhoudt de interne en externe communicatie en is verantwoordelijk voor Hivos' activiteiten op het gebied van fondsenwerving, lobby en educatie (zie 5.2). Bureau Toetsing, Evaluatie en Controle (TEC) houdt toezicht op de juiste besteding van de projectgelden, de werking en het gebruik van de projectadministratie en de administratieve organisatie in haar geheel. Ook ontwikkelt en bewaakt dit bureau het monitoring- en evaluatiebeleid (zie 6). In de werkorganisatie is ruimte gemaakt voor het werken op projectbasis in verband met relatief grote en vernieuwende projecten zoals het Biodiversiteitsfonds en Stop Aids Now! (zie 4.1.4 en 4.1.5).

ISO-9001

De gehele afdeling Programma's en Projecten is gecertificeerd volgens de ISO 9001-norm. Het hoofdkantoor in Den Haag ontving de oorspronkelijke certificering (ISO 9001:1994) in december 2000. De regiokantoren volgden in 2001. In 2003 volgde de succesvolle hercertificering onder ISO 9001:2000. Deze norm is op een aantal punten ingrijpend gewijzigd ten opzichte van de voorgaande. Nieuw is bijvoorbeeld de eis om de waardering van de klanten – in Hivos' geval partnerorganisaties – actief te meten en vervolgens de uitkomsten te gebruiken om de dienstverlening te verbeteren. Hivos hield een enquête onder al haar partnerorganisaties, met een veertigtal vragen over hun ervaringen betreffende de kwaliteit van Hivos' diensten. Hieruit bleek dat 95% van de partners Hivos beschouwde als een (zeer) gewaardeerde donor. Desondanks waren er voldoende kritische kanttekeningen om niet op de lauweren te gaan rusten. Met name tijdig reageren op verzoeken, vragen, enzovoort, is een punt van aandacht voor Hivos. In 2004 zal de ISO-9001 norm ook voor de overige delen van Hivos gaan gelden.

Nieuwe procedures en projectadministratie

In 2003 stond de verdere ontwikkeling van een systeem voor resultaatmeting voorop (zie 2). Dat kreeg vorm in een model voor de eindbeoordeling van een contract. Voortaan worden gedurende de looptijd van een contract de behaalde resultaten beoordeeld tegen de achtergrond van de oorspronkelijke doelstellingen van de organisatie en tegen de veranderende context. Hierna wordt een oordeel gegeven over de mate waarin het contract heeft bijgedragen aan de doelstelling(en) van Hivos.

Daarnaast is in het verslagjaar de basis gelegd voor de ingebruikname van een nieuw project-administratiesysteem dat enerzijds een aantal administratieve processen vereenvoudigt en anderzijds de mogelijkheden voor resultaatmeting aanzienlijk uitbreidt. Vanaf 2004 zal Hivos met dit nieuwe systeem werken.

In april opende Hivos haar virtuele kantoor onder de naam: www.hivos.org. Een Engels-, Spaans- en Nederlandstalige website biedt particulieren en organisaties wereldwijd de mogelijkheid projectaanvragen *on line* in te dienen. Hiermee verbetert Hivos haar dienstverlening. De site werkt niet alleen drempelverlagend, maar maakt Hivos ook transparanter. Bestaande en mogelijke partners kunnen informatie vinden over de doelstellingen, criteria en procedures van Hivos. Ook kunnen potentiële aanvragers via een *self assesment* beoordelen of zij aan de basiscriteria voldoen. In het eerste, experimentele jaar werden bijna 80 aanvragen ingediend: 17 uit Afrika, 12 uit Azië, 10 uit Latijns Amerika en 9 uit Europa. Via het 'kantoor' voor activiteiten in Nederland kwamen nog eens 30 aanvragen binnen.

Personeel

Het aantal formatieplaatsen steeg in het verslagjaar met 6,5 vte. Eind 2003 telde het hoofdkantoor 73 vte en de regiokantoren 38 vte, inclusief 2 *expatriates* en 21 ondersteunende krachten.

Bij Hivos werkten eind 2003 132 mensen (2002: 122), waarvan 94 (in 2002: 84) op het hoofdkantoor. Daarvan is 62,8 procent vrouw. In de hogere functies is dit 28 procent.

Het aantal allochtone medewerkers op het hoofdkantoor was naar SAMEN-maatstaf 7,4 procent.

Het personeel op de regiokantoren – met uitzondering van de *expatriate* directie – werkt onder lokale arbeidsovereenkomsten en is afkomstig uit de betreffende regio's. In totaal heeft 31 procent van de Hivos-staf een andere nationaliteit dan de Nederlandse.

Het hoofdkantoor kent een Ondernemingsraad (OR) naar Nederlands recht. De regiokantoren hebben elk een eigen werknemersraad. De OR vergaderde in 2003 18 keer, waarvan 5 keer met de directie en één maal met de Raad van Toezicht. In oktober 2003 vonden verkiezingen plaats. De OR publiceert een eigen jaarverslag.

4 Activiteiten in het Zuiden

14/03

Gemeten naar activiteiten is Hivos' belangrijkste taak: het ondersteunen van lokale organisaties en initiatieven in ontwikkelingslanden. Onafhankelijke, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) in landen die onder de DAC-norm vallen in het Zuiden (inclusief Zuidoost-Europa en Centraal-Azië). Deze partnerorganisaties bestrijken samen een breed spectrum van economische, sociale en maatschappelijke activiteiten.

De volgende paragrafen (4.1.1 tot en met 4.1.6) geven de ontwikkelingen weer per sector, met extra aandacht voor het Hivos Triodos Fonds (HTF) en het Hivos Cultuur Fonds (HCF). De daaropvolgende paragrafen (4.2.1 tot en met 4.2.4) beschrijven kort de ontwikkelingen in het Hivos-programma per regio.

In dit hoofdstuk en in hoofdstuk 5 zijn in de kantlijn de webadressen vermeld van relevante Hivos-partners.

4.1 Sectoren

4.1.1 Economie en krediet

De sector Economie en krediet beoogt inkomenskansen van arme mensen te verbeteren en hun toegang tot markten en financiële diensten te vergroten. Daartoe steunt Hivos producentenorganisaties, trainings-, adviserings- en lobbyorganisaties en financiële dienstverleners. In 2003 stelde Hivos 22,6 miljoen euro beschikbaar aan 222 partnerorganisaties.

Uit nieuwe kasmiddelen werd 17,4 miljoen euro gebruikt, 5,2 miljoen kwam uit terugbetaalde en vrijgevallen kredieten. Het kredietprogramma wordt uitgevoerd in samenwerking met de stichting Hivos Triodos Fonds (HTF).

Producentenorganisaties

Producentenorganisaties zijn bedrijven en coöperaties die gewassen produceren, verwerken en op de markt brengen. In Azië is het verbouwen van rijst het belangrijkste bestaansmiddel voor 250

TABEL 2 OVERZICHT KREDIETPORTEFEUILLE HIVOS EN HTF

bedragen in duizenden euro's	Einde 2001		Einde 2002		Einde 2003	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Afrika	13	2.591	16	2.824	13	3.313
Azië	6	3.147	6	2.805	7	2.473
Latijns Amerika	22	6.896	28	7.016	29	6.859
Zuidoost-Europa	0	0	0	0	1	200
Wereldwijd	0	0	1	125	1	125
Totaal	41	12.634	51	12.770	51	12.970
Leningen	31	8.543	42	9.714	37	8.042
waarvan handelsfinanciering	4	743	5	727	8	1.102
Participaties	9	3.966	8	2.931	11	4.664
Garanties	1	125	1	125	2	225
Cumulatief preferente aandelen	-	-	-	-	1	39

www.fedecaces.com een dergelijke studie uitgevoerd bij Fedecaces, een netwerk van spaar- en kredietcoöperaties in El Salvador. Hieruit bleek dat vrouwen die via Fedecaces krediet ontvangen op meer respect kunnen rekenen binnen hun familie. Het onderzoek wees ook uit dat toegang tot krediet een positieve invloed heeft op de kwaliteit van het leven van de leningnemers, en dat zij minder kwetsbaar zijn voor onverwachte tegenslagen. De resultaten van de studie worden door Fedecaces gebruikt om nieuwe producten te ontwikkelen.

Hivos Triodos Fonds (HTF)

HTF is een in 1994 opgericht investeringsfonds. Het betreft een publiek–privaat partnerschap waarbij middelen en kennis van Hivos worden gecombineerd met bancaire expertise van Triodos Bank NV. Het fonds wordt beheerd door Triodos International Fund Management BV. De totale portefeuille steeg in 2003 tot 12,2 miljoen euro. In hetzelfde jaar is 5,7 miljoen euro aan nieuwe leningen en participaties goedgekeurd en betaalden leningnemers 3,6 miljoen euro terug. HTF boekte in 2003 voor het tweede jaar achtereen een positief exploitatieresultaat. Door de goede kwaliteit van de leningenportefeuille heeft over 2003 een netto vrijval van voorzieningen plaats gevonden. HTF verstrekt leningen in lokale valuta en neemt het daaraan verbonden risico voor eigen rekening. In 2003 bedroeg het koersverlies 766.000 euro. Hivos heeft besloten dit verlies volledig te dekken omdat het een gevolg was van de bewuste keuze leningen in lokale valuta te verstrekken.

In 2003 financierde HTF 46 instellingen, die gezamenlijk bijna een miljoen leningen hadden uitstaan voor een totaal bedrag van ruim 680 miljoen euro.

Triodos Fair Share Fund

Triodos Bank richtte eind 2002 een nieuw beleggingsfonds op met een lager risicoprofiel dan HTF: het Triodos Fair Share Fund (TFSF). Hivos is vanuit de relatie met HTF bij het Triodos Fair Share Fund betrokken en is bereid garant te staan tot maximaal 50% van de door dit fonds te verstrekken financieringen. Eind 2003 garandeerde Hivos één lening van TFSF. Omdat de goedkeuring van de Nederlandse regeling voor sociaal-ethisch beleggen door de Europese Unie in 2003 uitbleef, is actieve marketing van het fonds uitgesteld. Inmiddels is de goedkeuring in maart 2004 afgegeven.

4.1.2 Hivos Cultuur Fonds

In 1995 introduceerde Hivos het Hivos Cultuur Fonds (HCF). Het fonds stimuleert culturele uitingen in ontwikkelingslanden die een kritisch reflecterende rol kunnen spelen binnen de samenleving en die trachten bij te dragen aan processen van maatschappijopbouw, vrede en verzoening. In 2003 besteedde het HCF 4,6 miljoen euro aan de activiteiten van 117 partners. Dat is ruim 6% van de uitgaven van Hivos (2002: 5%).

Het HCF ondersteunt artistieke producties en bevordert promotie-, marketing- en distributieactiviteiten van culturele producties. Verder stimuleert het Zuid-Zuid- en Zuid-Noord-uitwisselin-

gen tussen kunstenaars en doet het aan capaciteitsopbouw in de culturele sector. In 2003 lag het accent op verbetering van kwaliteit en vergroting van de toegankelijkheid van culturele producties en op bevordering van culturele diversiteit.

Productie en distributie

Het festival *Film South Asia '03* laat zien hoe de distributie en de publieke vertoning van kwalitatief hoogstaande documentaire films uit Zuid-Azië kan worden gestimuleerd. Het door de Nepalese Himal Association georganiseerde festival vertoonde 43 films uit de regio – er waren 230 inzendingen – in twee theaters in Kathmandu. Het festival trok ruim 6.000 toeschouwers en 28 makers waren aanwezig om hun film te presenteren. Er waren prijzen voor de drie beste films. Winnaar was de Indiase filmmaker P. Balan uit Kerala met *The 18th Elephant – three Monologues*. In een speciaal daaraan gewijde workshop voor filmmakers kregen strategieën voor de distributie van documentaire film volop aandacht. De plannen voor een *clearing house of South Asian non-fiction films* stonden centraal. Een jury selecteerde de beste 15 films. Het daaruit samengestelde filmpakket rouleert in 2004 en 2005 langs 60 theaters verspreid over Zuid-Azië.

www.himalassociation.org

Culturele diversiteit

Eind september organiseerde Hivos samen met de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht en De Balie de conferentie *Reclaiming Cultural Diversity* in Amsterdam. Experts uit 20 landen van alle continenten, waaronder Hivos-partners InCorpore uit Costa Rica en Sarai uit India, beraadden zich op de greep van culturele conglomeraten op lokale cultuurindustrieën en op strategieën ter bescherming en regulering van de culturele sector. Daarnaast was er debat over de voors en tegens van een Conventie voor Culturele Diversiteit, die via UNESCO in 2005 ter ondertekening zal worden aangeboden aan VN-leden. Deze conventie, bedoeld om onder meer ruimte te scheppen voor lokale culturele expressie en productie, is van groot belang voor de meeste Zuidelijke landen die geen of een negatief overheidsbeleid op dit vlak kennen. Als vervolg op de conferentie zal Hivos in de loop van 2004 enkele van de genoemde thema's via internet met (en tussen) haar cultuurpartners bediscussiëren.

www.sarai.net

TABEL 3 OVERZICHT HIVOS CULTUUR FONDS PORTEFEUILLE

bedragen in duizenden euro's	2001		2002		2003	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Afrika	33	1.585	25	1.068	30	1.573
Azië	18	615	24	877	31	1.096
Latijns Amerika	55	1.198	44	1.179	45	1.161
Zuidoost-Europa	1	44	2	57	2	106
Wereldwijd	5	282	4	282	9	641
Totaal	112	3.724	99	3.463	117	4.577
Literatuur	16	778	16	596	23	737
Film/foto	22	796	18	693	19	1.005
Beeldende kunsten	19	655	26	812	30	773
Podiumkunsten	26	896	26	963	26	1.107
Multidisciplinair	29	599	8	188	13	504
Overige culturele activiteiten			5	211	6	451

Zuid-Noord uitwisseling

www.dasarts.org Een bijzonder voorbeeld van Zuid-Noord-uitwisseling en interculturele communicatie was het initiatief van DasArts, opleiding voor podiumkunstenaren in Amsterdam, om haar jaarlijkse cursus voor kunstenaars uit diverse culturen en disciplines in 2003 in Afrika te houden. Ruim 20 studenten uit zeer uiteenlopende landen waren op de Senegalese school voor moderne dans *l'École de Sable* te gast. Het leerproces van de internationale groep kunststudenten is in een documentaire vastgelegd. Hivos steunde de productie van deze film, alsook de deelname van zes Afrikaanse studenten aan de cursus. De studenten waren bijzonder positief over hun ervaring, niet alleen vanwege de geboden professionele ondersteuning, maar ook vanwege de unieke gelegenheid samen te werken met collega's uit alle delen van de wereld.

18/03

4.1.3 Gender, vrouwen en ontwikkeling

In haar beleid op het gebied van Gender, vrouwen en ontwikkeling kiest Hivos voor steun aan vrouwenorganisaties die zich inzetten voor de rechten van vrouwen en die deelname van vrouwen aan besluitvormingsprocessen willen versterken. Ook bevordert Hivos gendergelijkheid in (de programma's van) haar partnerorganisaties in andere beleidssectoren, de zogenaamde 'gemengde' partnerorganisaties. Daarnaast wil Hivos gendergelijkheid opnemen als vast onderdeel in het beleid van de andere Hivos-sectoren (*mainstreaming*).

In 2003 besteedde Hivos ruim 11 miljoen euro aan de activiteiten van 171 partnerorganisaties op het gebied van gender, vrouwen en ontwikkeling. In het werk van deze organisaties staan vrouwenrechten centraal, met als leidraad het VN-Vrouwenverdrag, het Cairo-Actieprogramma en het Beijing-Actieplan.

Internationale lobby

www.dawn.or.fj Verschillende Hivos-partners bepaalden hun standpunt over de officiële VN-Vrouwenconferentie in 2005. Partner DAWN zei tijdens de jaarlijkse vergadering van de VN-Vrouwencommissie 'nee' tegen officiële onderhandelingen over het Cairo-Actieprogramma en het Beijing-Actieplan. Dit is www.eurosur.org/wide inmiddels ook de officiële positie van de VN. www.awid.org Hivos-partners IGTN, WIDE, AWID, DAWN en TWN-GERA voerden op de WTO-top in Cancun www.twnafrica.org/gera lobby voor de verbetering van inkomen, werkgelegenheid, en toegang tot land, zaden, water, www.apcafricawomen.org gezondheidszorg en onderwijs voor (arme) vrouwen in ontwikkelingslanden. www.womensnet.org.za Ook vond er een internationale vrouwenlobby plaats op de VN-top over de Informatiesamenleving www.iiav.nl (WSIS) in Genève, in december 2003. Dankzij Hivos-partners APC-Africa-Women, Women's Net, www.apcwomen.org IIAV en het netwerk van vrouwen in gemengde partners als APC en ALAI, staan de principes www.alainet.org gendergelijkheid, non-discriminatie en empowerment van vrouwen centraal in de slotverklaring.

TABEL 4 ACTIVITEITEN OP HET GEBIED VAN GENDER, VROUWEN EN ONTWIKKELING 2003

<i>bedragen in duizenden euro's</i>	Afrika	Azië	Latijns Amerika	Zuidoost- Europa	Wereldwijd	Totaal
Aantal projecten	72	64	71	5	16	228
Aantal organisaties	56	49	53	2	11	171
Uitgaven	4.323	3.372	2.452	165	924	11.235
Waarvan geïntegreerde beleidssectoren	316	636	19	0	20	991
GV&O als percentage van de totale regionale uitgaven	19%	18%	12%	6%	10%	15%
<i>Type activiteiten</i>						
Vrouwenrechten/reproductieve rechten	79%	63%	85%	52%	98%	77%
Duurzame economische ontwikkeling	11%	15%	1%	0%	1%	9%
Culturele emancipatie	0%	8%	3%	0%	0%	3%
Beleidsbeïnvloeding en bewustwording	1%	8%	6%	0%	1%	4%
Netwerken/institutionele ontwikkeling	9%	6%	5%	48%	0%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Gemengde partnerorganisaties boeken vooruitgang

Hivos maakt sinds 1997 afspraken met individuele partnerorganisaties over genderkwaliteitsverbetering en resultaten. In een aantal gevallen biedt zij externe meerjarige begeleiding. In 2003 organiseerde Hivos in Azië en Latijns Amerika evaluatiebijeenkomsten over de resultaten van dergelijke begeleidingstrajecten. Conclusie: genderbewuste organisatieverandering is mogelijk wanneer het management overtuigd is van de noodzaak. Externe begeleiding speelt een katalyserende rol en heeft de genderdialogoog tussen Hivos en haar partners bevorderd. Dit heeft geleid tot meer realistische verwachtingen en concrete afspraken over genderdoelstellingen en -strategieën. In Afrika stond verbetering van genderkwaliteit op de agenda van microkredietpartners. In Mozambique en Zambia zijn audits uitgevoerd waarin organisaties een zelfbeoordeling deden over hun bijdrage aan de verbetering van de positie van vrouwen. Partners Socremo en Pride erkennen de noodzaak hun dienstverlening beter af te stemmen op de wensen en noden van (potentiële) vrouwelijke cliënten. Hivos spoorde hen aan samen te werken met vrouwenorganisaties. Er zijn afspraken gemaakt over verbeteringen in hun informatiemanagementsysteem, zodat zij genderspecifieke gegevens kunnen bijhouden.

19/03

Mainstreaming

In 2003 kregen de sectoren Economie en krediet en Milieu en duurzame ontwikkeling prioriteit wat betreft *mainstreaming* van gender. Het Kenya Coffee Solidarity Network deed onderzoek naar de arbeidsomstandigheden van vrouwen in de koffieproductieketen. De Koffiecoalitie nam de onderzoeksuitkomsten mee in haar campagne, waarin onder meer Douwe Egberts gewezen werd op zijn verantwoordelijkheid voor de continuering van slechte arbeidsomstandigheden in de gehele koffieproductieketen. In de campagne 'Ondernemende vrouwen' van de Fair Trade-organisaties vestigde Hivos de aandacht op de noodzaak van gendernormen in Fair Trade-standaarden en -keurmerken. Zo droeg Hivos bij aan het zichtbaar en bespreekbaar maken van problemen van vrouwen in Fair Trade-productieketens.

www.koffiecoalitie.nl
www.fairtrade.nl

4.1.4 Milieu en duurzame ontwikkeling

Binnen de sector Milieu en duurzame ontwikkeling richt Hivos zich op de verbetering van milieukwaliteit in productieprocessen. De bevordering van biologische en ecologische landbouw heeft hierin een belangrijke plaats. Daarnaast heeft Hivos aandacht voor de bestrijding van niet-duurzame productie en vervuilende winning en verwerking van grondstoffen. In 2003 steunde Hivos 162 partnerorganisaties die op deze terreinen actief zijn met 15 miljoen euro.

Duurzame economische ontwikkeling

In 2003 stelde Hivos nieuw beleid vast (zie ook hoofdstuk 2), waarin toegang tot hulpbronnen, technologie, markten en kennis enerzijds en sociale rechtvaardigheid en verantwoord milieubeleid in productieprocessen anderzijds centraal staan.

Biologische landbouw en productieketens

In Nicaragua steunt Hivos de koffiecoöperaties Prodecoop en Cecocafen. Zij werken samen aan een gemeenschappelijk biologisch koffiemark voor de Middenamerikaanse markt. Nu kunnen zij nog niet hun hele productie op de biologische markt kwijt. Door zelf koffiebonen te verwerken kunnen de beide organisaties hun inkomsten verbeteren. In 2003 organiseerde Hivos in Latijns Amerika een regionale bijeenkomst over de koffieproductieketens met Hivos-partners, certificerende instellingen en handelaren. Dit initiatief leidde tot afspraken over de onderlinge kennisuitwisseling, de verbetering van managementcapaciteit en de uitbreiding van ondersteuning bij het op de markt brengen van het product.

In Indonesië liet Hivos een verkennende studie uitvoeren naar investeringsmogelijkheden voor arme boeren in biologische landbouw en bosproducten anders dan hout. Hieruit kwam rotan als veelbelovend product naar voren. Een soortgelijke studie wordt momenteel uitgevoerd in Oost-Afrika.

In Azië verrichtte Hivos studies naar de productie van rijst (zie 4.1.1). Als vervolg hierop bespreken partnerorganisaties, Fair Trade-organisaties en Hivos begin 2004 de resultaten en de plannen voor verdere actie.

www.ifoam.org Op wereldwijd niveau promoot Hivos-partner IFOAM biologische landbouw bij gezaghebbende organisaties. De VN-organisaties FAO en WHO hebben biologische landbouw opgenomen in hun programma *Codex Alimentarius*, waarin standaarden voor voedselveiligheid, handel en productievoorschriften bijeengebracht zijn. Met IFOAM werkt Hivos ook aan interne controlesystemen en groeps-certificering in de biologische landbouw. De EU aanvaardde aanbevelingen van IFOAM's EU-werkgroep. Hierdoor wordt groeps-certificering makkelijker en is deze goedkopere vorm van certificering sinds het verslagjaar mogelijk.

20/03

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

www.groundwork.org.za De Zuidafrikaanse partner van Hivos Groundwork vergeleek Shell-raffinaderijen in Denemarken en Zuid-Afrika met elkaar. Daarbij kwamen grote verschillen in de sociale en milieukwaliteit van het productieproces naar voren. Shell en Groundwork voeren nu besprekingen om deze meer gelijk te trekken. Gesteund door Hivos onderzocht Milieudefensie met lokale organisaties de zalmkweek van Nutreco in Chili. Ook zij voeren nu gesprekken over milieuverbeteringen in de kweek.

www.milieudefensie.nl

Bioveiligheid

De inzet van Hivos-partners leidde tot de uitwerking van wetgeving waardoor het *Biosafety Protocol* in Zambia, Zimbabwe en Oeganda uitgevoerd kan worden. Deze wetgeving legt de

TABEL 5 ACTIVITEITEN OP HET GEBIED VAN MILIEU EN DUURZAME ONTWIKKELING 2003

Bedragen in duizenden euro's	Afrika	Azië	Latijns Amerika	Zuidoost- Europa	Wereldwijd	Totaal
Aantal projecten	49	56	79	3	33	220
Aantal organisaties	41	45	58	2	16	162
Uitgaven	2.780	3.155	4.830	853	3.393	15.011
Waarvan geïntegreerde beleidssectoren	589	895	293	0	354	2.131
M&DO als percentage van de totale regionale uitgaven	12%	17%	23%	31%	35%	20%
Type activiteiten						
Duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen	57%	47%	49%	0%	69%	52%
Beleidsbeïnvloeding en bewustwording	21%	33%	40%	0%	14%	27%
Netwerken/institutionele ontwikkeling	22%	20%	11%	100%	17%	21%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

ongecontroleerde verspreiding van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) aan banden. Voedselhulporganisaties aangesloten bij Euronaid hebben, mede na aandringen van milieu-organisatie FoEI en Hivos, de principe-uitspraak gedaan dat hulpontvangende landen de vrijheid hebben voedselhulp die ggo's bevat te weigeren. Kort daarna heeft ook de EU dit standpunt ingenomen. Rond dit thema organiseerde Hivos een bezoek van een Zambiaanse delegatie van overheid, bedrijfsleven, wetenschappers en ngo's aan verschillende ministeries, maatschappelijke organisaties en wetenschapsinstellingen in Europa. Minister Van Ardenne oefende mede naar aanleiding hiervan druk uit op het World Food Program om ook tot een dergelijk besluit te komen.

www.foei.org

Biodiversiteitsfonds

Hivos en Novib beheren samen het Biodiversiteitsfonds, dat wordt gefinancierd door het milieu-programma van DGIS(DML). Uit dit fonds worden inmiddels twaalf wereldwijd opererende organisaties gesteund. In 2003 oefenden deze organisaties onder meer belangrijke invloed uit op besluiten die de Wereldbank nam over landbouw, pesticidengebruik en inheemse-volkenbeleid. FSC werkte met steun van het Biodiversiteitsfonds en Hivos aan aangepaste criteria om de certificering van houtproductie van bosbewoners en kleine boseigenaren goedkoper te maken. De uitgaven uit het Biodiversiteitsfonds bedroegen in 2003 in totaal 1,2 miljoen euro.

4.1.5 Mensenrechten en aids

Doelstellingen van Hivos' beleid in deze zijn:

- Het creëren van basisvoorwaarden voor democratie, met nadruk op essentiële politieke rechten.
- Het verwezenlijken van rechten van specifieke arme of gemarginaliseerde groepen.
- Het bestrijden van corruptie en straffeloosheid.

Hivos spant zich hiervoor in op nationaal en internationaal niveau. Internationale verdragen en afspraken over mensenrechten zijn immers van groot belang. In 2003 ondersteunde Hivos 235, voornamelijk zuidelijke, organisaties op het gebied van mensenrechten met bijna 16 miljoen euro.

21/03

In 2003 zorgde Hivos samen met haar nieuwe partner Organisation Mondiale Contre la Torture (OMCT) dat Zimbabwaanse mensenrechtenactivisten in Genève aanwezig waren bij de jaarlijkse zitting van de VN-Mensenrechtencommissie. Zo hebben zij de ernstige mensenrechtenschendingen in Zimbabwe onder de aandacht gebracht van regeringsvertegenwoordigers, ook al werd er geen VN-resolutie over Zimbabwe aangenomen. Een voorgestelde resolutie ten gunste van rechten van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen haalde het evenmin. Deze passiviteit illustreert de herhaaldelijke ineffectiviteit van de VN bij het verdedigen en bevorderen van mensenrechten. In 2003 werd de roep om hervorming van dit systeem luider, een geluid dat ook Hivos regelmatig heeft laten horen.

Vrijheid van meningsuiting

Hivos-partnerorganisatie International Freedom of Expression eXchange (IFEX) is een wereldwijd netwerk van 57 organisaties die opkomen voor vrijheid van meningsuiting. In 2003 toonde een externe evaluatie van IFEX aan dat leden in ontwikkelingslanden deze organisatie waardeerden vanwege haar capaciteit om internationale respons te genereren op mensenrechtenschendingen in hun land. Ook de uitwisseling met andere groepen en toegang tot ICT scoorden als positieve aspecten in het werk van IFEX. De belangrijkste verbeterpunten die uit de evaluatie naar voren kwamen, waren impactmeting en training. Op grond van deze bevindingen scherpt IFEX zijn programma aan, om de effectiviteit van het netwerk te vergroten.

www.IFEX.org

Mensenrechtenactivisten

Hivos ondersteunde en nam deel aan het Tweede Dublin-Platform van Mensenrechtenactivisten, georganiseerd door de Ierse organisatie Frontline. Meer dan 120 mensenrechtenactivisten uit een zestigtal landen konden zich op deze conferentie informeren en er kennis uitwisselen over zaken als de strijd tegen straffeloosheid, economische, sociale en culturele rechten, veiligheid en bescherming. De conferentie heeft ertoe bijgedragen dat de Ierse regering het ondersteunen van mensenrechtenactivisten tot prioriteit heeft gemaakt bij haar voorzitterschap van de EU in de eerste helft van 2004.

www.frontlinedefenders.org

TABEL 6 ACTIVITEITEN OP HET GEBIED VAN MENSENRECHTEN EN AIDS 2003

<i>bedragen in duizenden euro's</i>	Afrika	Azië	Latijns Amerika	Zuidoost- Europa	Wereldwijd	Totaal
Aantal projecten	94	89	72	10	59	324
Aantal organisaties	91	61	58	5	20	235
Uitgaven	4.945	4.105	4.004	1.356	1.530	15.942
Waarvan geïntegreerde beleidssectoren	114	417	0	2	109	641
MR en aids als percentage van de totale regionale uitgaven	22%	22%	20%	49%	16%	21%
Type activiteiten						
Mensenrechtenbescherming en juridische bijstand	1%	8%	9%	1%	0%	5%
Beleidsbeïnvloeding en bewustwording	90%	87%	91%	77%	96%	89%
Netwerken/institutionele ontwikkeling	9%	5%	0%	22%	4%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Met Amnesty International Nederland voerde Hivos in 2003 campagne voor een betere bescherming van mensenrechtenactivisten. Samen deden zij onderzoek naar de mogelijkheden om de veiligheid van mensenrechtenactivisten te verbeteren. Een document met 25 aanbevelingen is hieruit voortgevloeid en aan de Nederlandse regering aangeboden. Naar aanleiding daarvan heeft zij aangegeven dat haar beleid op het gebied van mensenrechtenactivisten verbetering behoeft. Daarnaast heeft de overheid toegezegd het document te verspreiden onder ambassades. Tijdens zijn voorzitterschap van de EU, in de tweede helft van 2004, zal ook Nederland de ondersteuning van mensenrechtenactivisten hoog op de agenda zetten.

www.amnesty.org

Aids

Hivos ondersteunt organisaties en processen die mensen in ontwikkelingslanden in staat stellen om verdere verspreiding van hiv/aids een halt toe te roepen en om de gevolgen van aids voor hun bestaan adequaat aan te pakken. De aidsepidemie heeft een verwoestende uitwerking die in alle sectoren van de samenleving voelbaar is. Daarom heeft Hivos in 2003 prioriteit gegeven aan *mainstreaming* van aids bij Hivos-partnerorganisaties in andere sectoren. De komende jaren blijft dit zo.

Het zwaartepunt van de aidsepidemie ligt in Zuidelijk Afrika. Organisaties daar zullen moeten leren het hoofd te bieden aan hiv/aids, zowel in hun interne organisatie als in hun programma's. In dat kader steunde Hivos de internationale bijeenkomst van aidsactivisten in Kaapstad. Gedurende vier dagen wisselden 125 activisten uit 67 landen kennis en ervaringen uit over hun lobby voor behandeling en de voorlichting aan hun gemeenschappen.

Ook liet Hivos een grondig onderzoek uitvoeren onder partnerorganisaties in Zuidelijk Afrika naar de mate waarin zij aandacht hadden voor de hiv/aidsproblematiek. Er blijken veel kansen te liggen om de strijd tegen aids verder uit te breiden.

www.stopaidsnow.nl

De doelstelling om de bestedingen op het gebied van aids in 2003 fors uit te breiden heeft Hivos waargemaakt. Met 4 miljoen euro ondersteunde Hivos 60 organisaties. Dit is 50% meer dan in 2002. Van dit bedrag kwam bijna 0,6 miljoen euro uit de opbrengsten van Stop Aids Now!.

4.1.6 ICT

Hivos ondersteunt sinds 2000 partners om mogelijkheden die ICT biedt optimaal te benutten. Toegang tot informatie en kennis is een voorwaarde voor verbetering van de positie van arme mensen en een goed functionerende democratie. Het programma kent zes aandachtsgebieden: toegang tot ICT, Zuidelijke *content* op internet, capaciteitsopbouw, netwerk en lobbymogelijkheden van internet, eerlijke e-handel en lobby voor internetrechten.

In 2003 gaf Hivos 9% van haar middelen uit aan ICT. Het aantal partners met toegang tot internet steeg van 84% naar 92%. Van de 864 Hivos-partners dragen inmiddels 384 partners via een eigen website bij aan meer content uit ontwikkelingslanden op internet.

Capaciteitsopbouw

Strategische partner OneWorld voerde in 2003 zeven trainingen voor capaciteitsopbouw uit op drie continenten. Hieraan namen 37 organisaties deel. Na een samenwerking van vier jaar werd het programma van OneWorld in 2003 geëvalueerd. Helaas bleken veel minder Hivos-partners lid geworden dan gepland. Voor veel partnerorganisaties was het voordeel van lidmaatschap niet duidelijk. Positief was de training van een groot aantal organisaties op het gebied van bijvoorbeeld website-ontwikkeling en strategisch gebruik van internet, evenals de ontwikkeling van drie zelfstandige OneWorld-centra in Afrika, Azië en Latijns Amerika.

www.oneworld.net

Hivos verlengde in 2003 ook de samenwerking met een andere strategische ICT-partner, IICD.

www.iicd.org

In 2003 werd een begin gemaakt om de komende jaren in twee nieuwe landen intensief samen te werken. In Ecuador loopt een programma waar 18 landen aan deelnemen. Dit programma ging van start met een workshop over de inzet van ICT voor duurzame ecologische landbouw. In Zambia ving IICD aan met de assistentie bij ontwikkeling van ICT-projecten van enkele Hivos-partners.

Hivos breidde haar ICT-assistentieproject uit met twee samenwerkingsverbanden. Jari (Indonesië) en Joyeus Computers (Tanzania) bieden ICT-training en -advies aan andere Hivos-partners in hun regio's.

Zuid-Zuid uitwisselingen

Hoe kan ICT iets betekenen voor arme mensen op het platteland? Die vraag stond centraal tijdens de Zuid-Zuid-uitwisseling 2003. Het idee hiervan is door het bezoeken van voorbeeldprojecten te leren van andermans ervaringen. Na een succesvolle uitwisseling in 2002 in India, vond deze nu in Oeganda plaats. In samenwerking met IDRC en IICD bracht Hivos 19 mensen uit zeven landen bij elkaar om van concrete projecten te leren.

Toegang tot kennis

Met partnerorganisatie Sarai organiseerde Hivos in India een workshop met als thema *New technologies, social knowledge and intellectual property rights*. De workshop bracht 50 mensen bijeen waaronder Hivos-partners, advocaten, journalisten en onderzoekers. De discussies spitsten zich toe op de vraag hoe traditionele en inheemse kennis effectief beschermd kan worden en de rol die het model van *open source* daarin kan spelen.

www.sarai.net

In vervolg op een onderzoek naar de mogelijkheden van *open source* in Afrika organiseerde Hivos in samenwerking met De Waag een seminar met deelnemers uit Nederland, India, Tanzania en Costa Rica. Een belangrijk resultaat was een manifest met aanbevelingen voor de Nederlandse regering over het belang van *open source* voor ontwikkelingslanden. Het manifest is aangeboden aan kamerleden van de PvdA en GroenLinks. Het seminar resulteerde ook in steun aan FOSSFA (Free and Open Source Software Foundation Africa).

www.fossfa.org

23/03

TABEL 7 ACTIVITEITEN OP HET GEBIED VAN ICT 2003

<i>bedragen in duizenden euro's</i>	Afrika	Azië	Latijns Amerika	Zuidoost- Europa	Wereldwijd	Totaal
Aantal projecten	25	28	31	5	37	126
Aantal organisaties	19	22	27	5	18	91
Uitgaven	1.507	1.132	953	360	2.143	6.094
ICT als percentage van de totale regionale uitgaven	7%	7%	5%	13%	25%	9%
Type activiteiten						
Economie en krediet	39%	14%	0%	0%	3%	13%
Kunst & cultuur	19%	18%	28%	0%	13%	17%
Gender, vrouwen & ontwikkeling	19%	20%	21%	22%	15%	18%
Milieu & duurzame ontwikkeling	12%	27%	33%	9%	24%	22%
Mensenrechten & aids	6%	14%	7%	69%	2%	10%
ICT specifiek	5%	7%	11%	0%	43%	20%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Met OneWorld Nederland en IICD voerde Hivos afgelopen jaar het project *Building Inclusive Information Societies* uit. Er vonden discussies plaats met meer dan 100 actief deelnemende experts. Vlak voor de laatste en cruciale voorbereidende conferentie voor de WSIS zijn de hieruit voortgevloeide aanbevelingen aangeboden aan het Tweede-Kamerlid Lousewies van der Laan en het ministerie van Economische Zaken. Eén van de belangrijkste aanbevelingen was 'de mens is het uitgangspunt en we gaan uit van het principe dat mensenrechten ook gelden in de digitale wereld'. In november vond de publieksdag *Fill the Gap!* plaats. Bijna 250 deelnemers – beleidsmakers, marktpartijen, ngo's en overige geïnteresseerden – bespraken de informatiesamenleving. Hun conclusie was duidelijk: kennis en informatie zijn sleutels tot ontwikkeling.

De WSIS, de eerste VN-top over de informatiesamenleving, vond plaats in december 2003. In Genève spraken deelnemers over het spel en de regels van de informatiemaatschappij en hoe elke wereldburger hieraan kan deelnemen. Het resultaat was een politieke verklaring en een actieplan. Hivos was lid van de officiële Nederlandse delegatie tijdens de voorbereidende conferenties en de top. Hierdoor was het mogelijk bovengenoemde aanbevelingen voortdurend onder de aandacht te brengen van de delegatie en te wijzen op de specifieke belangen van ontwikkelingslanden. Gedurende de top organiseerde Hivos twee ontmoetingen tussen partnerorganisaties die actief zijn op het gebied van ICT & ontwikkeling (MSSRF, OneWorld, APC) en de Nederlandse delegatie. Daarbij waren onder anderen minister van Economische Zaken Brinkhorst en de Kamerleden Van Dam (PvdA), Koekkoek (CDA) en Hessels (CDA) aanwezig.

De kosten voor het WSIS-traject in 2003 bedroegen ongeveer 35.000 euro.

Nationaal en internationaal

ICT stond centraal op de World Summit on the Information Society, de VN-bijeenkomst in Genève over de informatiemaatschappij. Hivos zette zich zeer in voor een goede voorbereiding en was lid van de officiële Nederlandse delegatie (zie ook kader WSIS).

In 2003 organiseerde het ministerie van Buitenlandse Zaken een bijeenkomst om met belanghebbenden in de sector ICT & Ontwikkeling van gedachten te wisselen over de positie die de Nederlandse regering op dit onderwerp in zou moeten innemen. Hivos vertegenwoordigt met IICD het maatschappelijk middenveld in een werkgroep die met concrete aanbevelingen moet komen.

4.2 Regio's

4.2.1 Afrika

In Afrika steunt Hivos activiteiten die bijdragen aan maatschappijopbouw en duurzame economische ontwikkeling. Ze concentreert zich op Oost- en Zuidelijk Afrika. In 2003 bedroegen de uitgaven bijna 21 miljoen euro. Dit bedrag ging naar 293 organisaties, waaronder 63 nieuwe partners.

Economie en krediet

Door de liberalisering van het bankwezen hebben veel banken op het Afrikaanse platteland hun kantoren gesloten. Ook microkredietinstellingen bedienen het platteland nog slechts in beperkte mate. De boerenbevolking is daarom vaak aangewezen op kleine, informele spaar- en kredietgroepen. Versterking en professionalisering van dergelijke groepen is belangrijk voor een goede en duurzame financiële dienstverlening aan arme producenten. Vijf partnerorganisaties in Tanzania, Oeganda, Kenia en Mozambique werken hieraan. In juni bracht Hivos deze en andere organisaties bijeen voor uitwisseling van ervaringen. Driekwart van de deelnemers gaf aan dat zij het geleerde meteen in hun organisaties kunnen toepassen.

De aidsepidemie in Afrika treft ook microkredietinstellingen. Getroffen huishoudens kunnen hun leningen niet meer terugbetalen door afgenomen inkomsten. De instellingen reageren door een aantal risico's te verzekeren. Tegelijkertijd erkennen zij het belang van preventie van aids. Met

partnerorganisatie SAMCAF organiseerde Hivos een regionale workshop voor microkredietpartners om ervaringen uit te wisselen over verzekeringsbeleid, voorlichtingsprogramma's voor cliënten en arbeidsvoorwaardenbeleid in de eigen organisatie. Met name dit laatste blijkt een groot knelpunt. In de formele financiële sector is het creëren van openheid over hiv/aids niet eenvoudig. De workshop droeg bij aan het bespreekbaar maken van hiv/aids binnen financiële instellingen en het aanbieden van nieuwe producten, zoals verzekeringen.

Milieu en duurzame ontwikkeling

Biologische landbouw vormt een interessante en duurzame economische niche voor Afrikaanse boerinnen en boeren. Succes vereist een combinatie van landbouwtechnische inzichten en een economische benadering. Hivos stimuleert pioniers in de biologische landbouw, zoals KIOF in Kenia, om marktgericht te werken en geeft hun advies op het gebied van marktonderzoek en certificering. Een nieuwe partnerorganisatie op dit terrein is OPPAZ in Zambia. OPPAZ helpt biologische producenten onder meer bij certificering van hun producten en vergroting van hun export. Tegelijkertijd stimuleert Hivos, met name in Oost-Afrika, kennis en bewustzijn over de bedreiging voor de (biologische) landbouw door genetisch gemodificeerde gewassen. Met partners KIOF (Kenia) en ACODE (Oeganda) organiseerde Hivos twee workshops voor boerenorganisaties, overheidsfunctionarissen, parlementariërs, juristen en onderzoekers over genetisch gemodificeerde organismen. Hieruit is onder andere een publicatie voortgekomen over het biologisch landbouw-potentieel en de bedreiging daarvan door ggo's in Oeganda. Ook leidde de workshop tot een oproep voor een moratorium op de introductie van ggo's in Oeganda.

www.acode-u.org

Mensenrechten en aids

In het kader van de mensenrechtenactivistencampagne van Hivos en Amnesty International Nederland werd in juni een regionale bijeenkomst gehouden in Zuid-Afrika. Deze droeg bij aan de versterking van regionale netwerken van mensenrechtenactivisten in Centraal- en Zuidelijk Afrika en aan verbeterde contacten met de speciale VN-vertegenwoordiger voor mensenrechten-activisten.

www.amnesty.nl

In Zuidelijk Afrika stond 2003 in het teken van de strijd tegen hiv/aids. Ten opzichte van 2002 verdubbelde Hivos haar bestedingen en werd de portefeuille met 12 partnerorganisaties uitgebreid tot 31. Voor partnerorganisaties uit Zimbabwe organiseerde het Hivos-regiokantoor in Harare een workshop over *aids-mainstreaming*. De 22 deelnemende organisaties stelden ieder een plan op om aandacht voor hiv/aids in hun programma's en hun personeelsbeleid te integreren. In 2004 bespreken zij de resultaten.

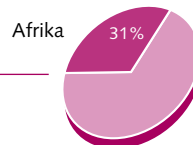
Samen met SAT organiseerde Hivos een regionale bijeenkomst over seksualiteit, gender, jongeren en stigmatisering. Gebrek aan openheid over seksualiteit en stigmatisering van mensen met hiv/aids vormen nog steeds een grote barrière in de strijd tegen de verspreiding van de ziekte. Een belangrijk resultaat van de bijeenkomst was de erkenning van deelnemende hiv/aids-organisaties

25/03

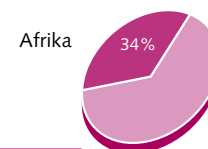
KERNGETALLEN AFRIKA

bedragen in duizenden euro's	2002	2003
Uitgaven	20.104	20.801
<i>waarvan lastens MFP</i>	16.302	19.744
Aantal partnerorganisaties	245	293
Aantal projecten	337	402

Hivos-uitgaven naar regio

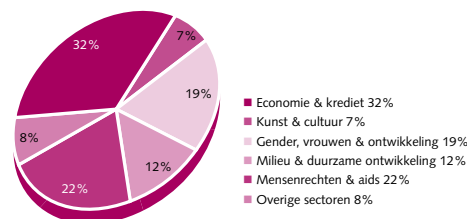
Hivos-partnerorganisaties naar regio

Hivos steunt organisaties in:

Oost-Afrika Kenia Oeganda Tanzania
 Zuidelijk Afrika Botswana Malawi Mozambique
 Namibië Zambia Zimbabwe Zuid-Afrika

Uitgaven Afrika naar beleidsspeerpunten

www.tac.org.za

“Toegang tot behandeling geeft hoop aan mensen die door aids getroffen zijn. Wanneer hoop terugkeert, zullen onwetendheid, angst en haat afnemen en daarmee het stigma dat gepaard gaat met de ziekte.”

Rechter Edwin Cameron, Zuid Afrika.

Meer dan vier miljoen Zuidafrikanen zijn besmet met het hiv-virus. Het merendeel is te arm om medicijnen te kopen. De Zuidafrikaanse organisatie TAC vindt het onaanvaardbaar dat mensen sterven terwijl er levensreddende medicijnen bestaan. Sinds haar oprichting in 1998 levert TAC onafgebroken strijd tegen internationale farmaceutische bedrijven en een dikwijls onwillige overheid. De organisatie begon met vijftien vrijwilligers en groeide uit tot een nationale beweging met duizenden vrijwilligers. TAC heeft afdelingen in het hele land en mag zich verheugen op brede steun van de vakbeweging, kerken, ngo's, politieke partijen en de medische sector. Door TAC's vasthoudende aanpak en campagnes hebben farmaceutische bedrijven als Merck, Pfizer, Boehringer en GlaxoSmithKline hun medicijnprijzen flink verlaagd. Op nationaal en internationaal niveau voerde TAC actie tegen patenten op levensreddende medicijnen. De patenten belemmeren goedkopere vervaardiging van medicijnen, wat met name nadelig is voor landen waar de aidsepidemie de ernstigste gevolgen heeft. Vooral dankzij TAC's actie kunnen in Zuid-Afrika nu wel goedkopere medicijnen worden gemaakt.

Naast de lobby voor prijsverlaging ondernam TAC ook andere acties om de toegang tot medicijnen te vergroten. Afgelopen jaar voerde TAC verschillende burgerlijke ongehoorzaamheidsacties uit. De bedoeling hiervan was de Zuidafrikaanse overheid te dwingen het al op papier uitgewerkte nationale programma voor gratis verstrekking van aidsremmers en pijnverzachtende medicijnen daadwerkelijk uit te voeren. Tienduizenden mensen ondersteunden de acties: ze gingen de straat op, liepen naar het parlement of bezochten de plaatselijke overheid. Internationaal kregen deze acties steun door middel van *picket lines* voor Zuidafrikaanse ambassades; voor de protestmars in Nederland was Hivos nauw bij de organisatie betrokken. Uiteindelijk keurde de Zuidafrikaanse regering het plan goed. Het werk van TAC zorgt ervoor dat duizenden levens gespaard worden. TAC-oprichter en voorzitter Zackie Achmat kreeg vele internationale prijzen en is voorgedragen voor de Nobelprijs voor de Vrede van 2004.

26/03

dat zij onderwerpen als deze in hun aanpak moeten integreren. Op uitnodiging van Hivos hield aids-activist Zackie Achmat van de TAC een lezing in Harare over de succesvolle 'toegang tot medicijnen'-campagne in Zuid-Afrika. TAC's succes inspireert aids-activisten in heel Afrika.

www.alliance2015.org

Met Alliance2015-partners formuleerde Hivos plannen voor aidsbestrijding in Namibië en Mozambique.

Gender, vrouwen en ontwikkeling

Tijdens de vierde internationale conferentie over Seksualiteit en Cultuur in Johannesburg, nu voor het eerst gehouden in Afrika, stonden drie onderwerpen centraal: hiv/aids, geweld tegen vrouwen en homoseksualiteit. Hivos financierde de deelname van een aantal Afrikaanse vrouwen. Ook ondersteunde Hivos de training van lesbische vrouwen uit Oost- en Zuidelijk Afrika om levensverhalen van Afrikaanse lesbische vrouwen te verzamelen, vast te leggen en te presenteren tijdens de conferentie. Een belangrijke uitkomst is de oprichting van een Afrikaans netwerk van lesbische vrouwen.

De hiv/aids-epidemie in Zuidelijk Afrika treft vrouwen het meest. Hiv/aids is daarom een belangrijk onderwerp geworden voor de vrouwenbeweging. In Mozambique doet WLSA onderzoek naar seksualiteit, man-vrouw-rollen en hiv/aids in verschillende provincies. Met de uitkomsten kunnen effectievere voorlichtingsprogramma's worden opgesteld, die beter aansluiten bij de realiteit, de taboes en de oorzaken van besmetting.

In 2003 is een programma-evaluatie over de rol van vrouwenorganisaties in de versterking van de *civil society* in Afrika van start gegaan. In Kenia, Zimbabwe en Zuid-Afrika is veldonderzoek uitgevoerd in samenwerking met Cordaid en Icco. Hieruit bleek dat vrouwenorganisaties duidelijk bijdragen aan het verbeteren van de positie van vrouwen in de landen waar zij werkzaam zijn, maar dat zij onderling nog te weinig samenwerken. Allianties met andere organisaties in de

civil society zijn zwak waardoor verantwoordelijkheid voor gendervraagstukken het domein van vrouwenorganisaties blijft. Hivos ziet het derhalve als een belangrijke uitdaging om onderlinge samenwerking en coalitievorming te bevorderen.

Kunst en cultuur

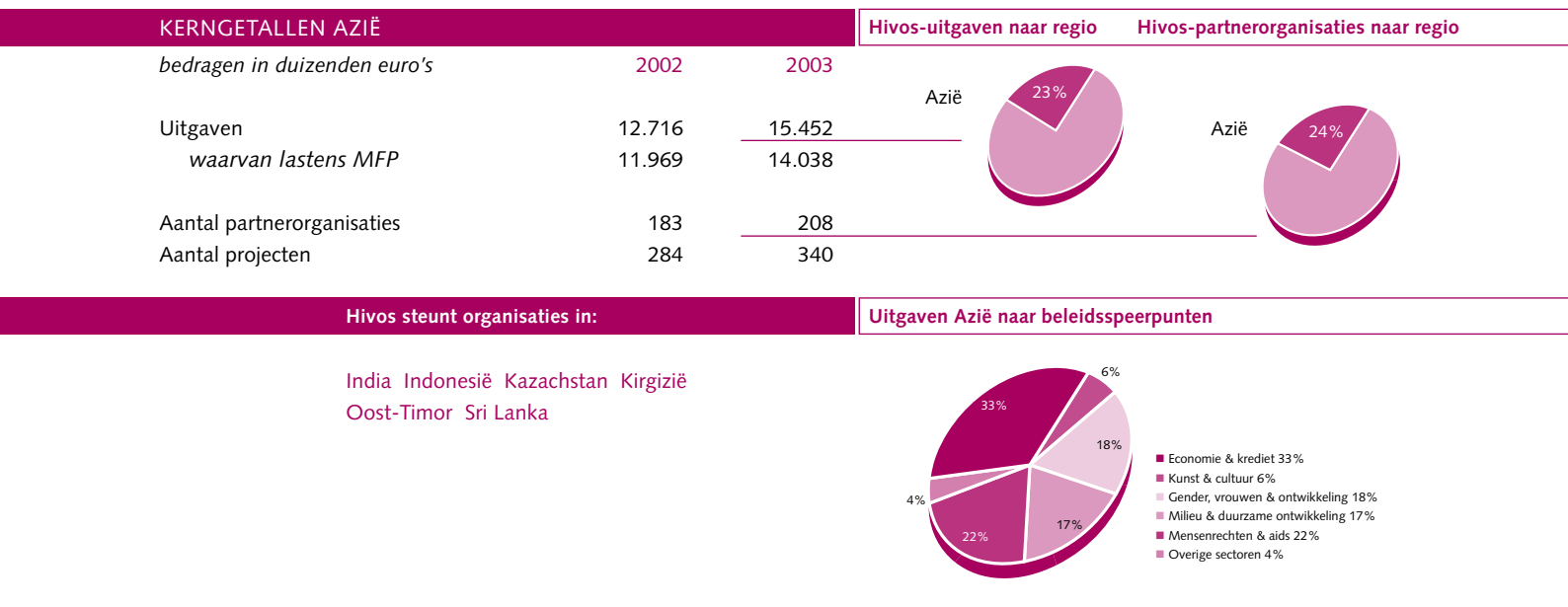
In 2003 vond met steun van Hivos de eerste biënnale voor beeldende kunst in Oost-Afrika plaats. Dit betekende een belangrijke stimulans voor de beeldende kunsten in deze regio. Kunstenaars uit Tanzania, Kenia en Oeganda exposeerden hun werk in Dar-es-Salaam, naast kunstenaars uit andere delen van de wereld. Hivos steunde verder een aantal uitwisselingsprojecten tussen Afrika en Nederland, zowel op het gebied van beeldende kunst als op het gebied van vernieuwend theater. In Zimbabwe gaf toneelgroep Rooftops maandelijks *acte de présence* in een van de parken van Harare met nieuwe, maatschappijkritische voorstellingen. Een daarvan, 'Patriotten en debielen' gaat over een despotische president. Na opvoering in verschillende steden in Zimbabwe is dit toneelstuk op video gezet en wordt nu vertoond in videocafés in de *townships*. In een omgeving waar kritiek op het regime tijdens openbare bijeenkomsten niet zonder risico's is, blijkt theater een uitstekende manier om machtsmisbruik en andere inperkingen van vrijheden aan te kaarten.

4.2.2 Azië

Het Hivosprogramma in Azië kent sterke regionale verschillen. In India staan rechten van specifieke groepen als dalits centraal. In de armere gebieden Indonesië en Sri Lanka is er vooral aandacht voor economische en duurzame ontwikkeling. In Centraal-Azië werkt Hivos voornamelijk aan versterking van maatschappelijke organisaties en democratisering. Het programma in Azië groeide van 12,7 miljoen euro in 2002 tot 15,5 miljoen euro dit jaar. Volgens plan stegen de uitgaven in de sector economie flink, van 28% tot 33% van de totale middelen, en daalden de uitgaven aan mensenrechten. Hivos vernieuwde haar programma met 38 organisaties en beëindigde haar relatie met 13 partners.

De vernieuwing van het Aziëprogramma zet komend jaar door. In 2003 verkende Hivos de mogelijkheden om de ontlukende kritisch progressieve *civil society* in Iran te ondersteunen. Na voorbereidend onderzoek heeft Hivos besloten de positie van vrouwen en mensenrechten centraal te stellen binnen haar activiteiten in dit nieuwe werkgebied.

In 2003 liet Hivos haar gehele programma in Kazachstan en Kirgizië evalueren. De positieve conclusies over de resultaten betreffende maatschappijopbouw stimuleren Hivos verder te gaan op de ingeslagen weg. Kritische reflectie op bijdrage aan directe armoedebestrijding is voor Hivos aanleiding het programma te herzien op dit gebied en op zoek te gaan naar effectievere partners.

Begin 2003 nam Hivos deel aan het Asia Social Forum in Hyderabad. Naar aanleiding daarvan was het Hivos-regiokantoor in Bangalore actief betrokken bij de voorbereiding van het World Social Forum 2004 in Mumbai.

Economie en krediet

Na enkele jaren afwezigheid keerde HTF via Hivos terug in Centraal-Azië door middel van een lening aan KCLF in Kazachstan. Als voorbereiding verstrekte Hivos in de twee voorafgaande jaren *seed capital* aan deze microfinancieringsinstelling. In Indonesië verkende Hivos de mogelijkheden voor investeringen in kleine rurale banken die financiële diensten aanbieden aan boeren en kleinschalige ondernemers.

Naar aanleiding van een Hivos-workshop over de rol van (micro-)financiële dienstverlening in armoedebestrijding eind 2002 in India, verscheen in 2003 een Hivos-publicatie. Dit heeft onder meer geleid tot gesprekken tussen Hivos, HTF en twee grote banken (ABN AMRO en ICICI) met als doel deze banken te betrekken bij kredietverlening aan relatief kleinschalige microkredietinstellingen. Dit is des te belangrijker omdat aangescherpte wetgeving in India het moeilijker maakt voor HTF rechtsreeks aan kleine banken te lenen.

Kunst en cultuur

In 2002 liet Hivos studies uitvoeren naar de toestand van kunst en cultuur in Sri Lanka en Indonesië. Dit leidde een jaar later tot steun aan dans- en theatergroepen buiten Colombo en aan een fonds voor kleinschalige culturele activiteiten in Indonesië. Inmiddels is Hivos een soortgelijke studie gestart in de Indiase deelstaten Rajasthan, Gujarat, Orissa en Jharkand. Ook organiseerde Hivos in India een bijeenkomst van kunstkenner. Hiermee verzamelde Hivos informatie over recente ontwikkelingen en deed Hivos ideeën op over hoe zij daarop kan inspelen, met name hoe een brug te slaan tussen moderne en traditionele theaterkunsten. Ook belangrijk in 2003 was de externe evaluatie van de filmsector in Azië en Zuidoost-Europa. Hoewel het eindrapport in 2003 nog niet was ontvangen, is het Hivos reeds duidelijk dat zij scherpere keuzes moet maken op dit terrein.

Alga: een basisbeweging in Kirgizië

Alga, letterlijk vertaald 'voorwaarts', is een van de weinige basisbewegingen in Kirgizië. De organisatie werkt in dorpen in de Chui-vallei, in het noorden van het land. In 1995 startte zij haar werkzaamheden in vijf dorpen. Nu, ruim acht jaar later, beslaat het werkgebied al 30 dorpen met ongeveer in totaal 1.500 families en ruim 5.000 familieleden. Alga streeft naar de verbetering van de positie en levensomstandigheden van plattelandsvrouwen en werkt aan armoedebestrijding, economische ontwikkeling en mensenrechten. Daarnaast richt de organisatie zich op huiselijk en seksueel geweld en deelname aan politieke besluitvorming. De mobilisatie van gemeenschappen, vooral voor armoedebestrijding, staat centraal in het werk van Alga. Zij probeert dit onder meer te bereiken door het opzetten van zelfhulpgroepen, die dorpingen in staat stellen collectieve oplossingen te vinden en gezamenlijk actie te ondernemen om uit hun armoede te komen. In 2003 ondersteunde Alga 34 zelfhulpgroepen, vijf meer dan het jaar daarvoor. Vanuit haar twee centra maakt de organisatie vrouwen bewust van hun rechten in de brede zin van het woord en geeft zij cursussen in leiderschap, helpt zij bij het opzetten van kleinschalige ondernemingen en bij de bestrijding van geweld tegen vrouwen. Ook runt zij enkele microkredietfondsen. In 2003 werden met hulp van Alga twee mijlpalen bereikt. Tien vrouwen zijn erop voorbereid om deel te nemen aan de lokale verkiezingen in 2004. Daarnaast hebben 400 gevluchte etnische Kirgizezen uit Tadzjikistan hun Kirgizische staatsburgerschap gekregen.

Alga nam in het kader van de armoedebestrijdingstrategie ook actief deel aan de zogenoemde *Poverty Reduction Strategy Paper* (PRSP)-consultaties door op dorpsniveau discussies te organiseren over het armoedevraagstuk. Zij liet de wensen van de dorpsbewoners doorklinken in de consultatierondes met de Wereldbank, de Kirgizische overheid en ngo's. Het positieve resultaat hiervan is dat in de herziene PRSP arme mensen voortaan worden beschouwd als reële actoren in het ontwikkelingsproces. Alga blijft de PRSP kritisch volgen.

Hivos steunde Alga in 2003 met 145.000 euro.

Gender, vrouwen en ontwikkeling

Mede door Hivos' steun was partner APWLD, een netwerk van vrouwenorganisaties in Azië, in staat met Amnesty International en International Women's Right Action Watch een consultatie te organiseren over bescherming van vrouwelijke mensenrechtenactivisten. Dertig deelnemers uit de hele wereld ontwikkelden een actieplan hiervoor. Na afloop kondigde de speciale vertegenwoordiger voor mensenrechtenactivisten van de VN, Hina Jilani, aan dat zij de uitkomsten zal gebruiken in haar rapport.

Hivos organiseerde voor de prominente Kazachstaanse vrouwenorganisatie Podrugi een uitwisselingsbezoek met de Nederlandse politie, Blijf-Van-Mijn-Lijf huizen, GGD en het ministerie van Justitie. Gedurende een week oriënteerde Podrugi zich op de dienstverlening aan slachtoffers van huiselijk geweld. Naar aanleiding van dit bezoek organiseert Hivos met Podrugi een tegenbezoek van een Haagse politiefunctaris aan Kazachstan en Kirgizië in 2004. Deze functionaris zal collega's aldaar informeren en trainen over de werkwijze en aanpak van huiselijk geweld in Nederland en de resultaten daarvan.

www.apwld.org
www.iwraw-ap.org

Milieu en duurzame ontwikkeling

In vervolg op een studie en een workshop over duurzame landbouw, gehouden in 2002, ging Hivos in Kirgizië een samenwerking aan voor een proefproject voor de teelt van biologische katoen. De eerste resultaten zijn bemoedigend: al 80 boeren begonnen met de omslag naar biologische teelt.

In Oost-Timor werkt Hivos aan duurzaam landgebruik. Een studie eind 2001 leidde tot de oprichting in 2002 van een platform voor duurzaam landgebruik. Door de lage uitvoeringscapaciteit van de deelnemende organisaties zijn er ook in 2003 nog geen concrete resultaten. In Sri Lanka zijn verschillende Hivos-partners actief in het PRSP-proces. Zij bestookten het parlement, verschillende ministeries en de Wereldbank met informatie over mogelijke negatieve gevolgen van PRSP-projecten voor het milieu en kleine vissers.

Mensenrechten en aids

De Srilankaanse regering en de Tamil Tijgers zetten de onderhandelingen in hun land voort op weg naar een allesomvattend akkoord dat ook definitief de weg moet vrijmaken voor de ontwikkeling van het achtergebleven noorden en oosten van het land. Verscheidene Hivos-partners maakten gebruik van de nieuwe mogelijkheden en begonnen landbouwprogramma's in het voormalige oorlogsgebied.

In 2003 zette Hivos haar werk voor verbetering van de mensenrechtensituatie in Kazachstan voort. Het bezoek van de leider van mensenrechtenorganisatie KIBHR eind 2002 aan Nederland werd gevolgd door een gezamenlijke KIBHR/Hivos-lobby bij de door Nederland voorgezeten OVSE. De lobby droeg in belangrijke mate bij aan de mogelijkheid voor de in 2003 veroordeelde kritische en onafhankelijke journalist Doevanov om wederom in hoger beroep te gaan.

Politiek en media onderbelichten de aidsproblematiek in Azië nog steeds. Ook ngo's onderkennen het naderende onheil van een grote aidsepidemie nauwelijks. In 2003 bracht Hivos in Indonesië en Sri Lanka de inspanningen op het gebied van hiv/aidsvoorlichting en -bestrijding in kaart. Dit leidde tot een nieuwe partner in Sri Lanka, Aids Coalition. In Indonesië resulteerde dit in het voorstellen een bijeenkomst in 2004 te houden om met belangrijke spelers op het gebied van hiv/aids tot een plan van aanpak voor ngo's te komen.

www.bureau.kz

29/03

4.2.3 Latijns Amerika

Hivos ondersteunt in Latijns Amerika economische en duurzame ontwikkeling, democratisering en de rechten van gemarginaliseerde groepen, zoals de inheemse bevolking. In 2003 besteedde Hivos circa 20 miljoen euro aan de activiteiten van 279 partnerorganisaties. Daaronder waren 41 nieuwe partners. Van de fondsen ging 58% naar de sectoren Economie en krediet en Milieu en duurzame ontwikkeling.

Hivos is als een van de weinige medefinancieringsorganisaties actief in Cuba. Hivos wil daar bijdragen aan de ontwikkeling van een maatschappelijk middenveld. De ruimte daartoe is zeer beperkt. In twee gevallen beëindigde Hivos haar relatie met een partner in 2003. Hivos stopte de financiële ondersteuning van de Cultuur Biënnale in Havana vanwege de beperking van de artistieke vrijheid van kunstenaars. De relatie met schrijvers- en kunstenaarsbond UNEAC werd beëindigd

nadat de voorzitter een verklaring ter ondersteuning van de Cubaanse regering medeondertekende, terwijl die strenge straffen had uitgevaardigd tegen oppositieleden. Hivos veronderstelt juist bij kunstenaars een kritische en onafhankelijke houding bij dit soort politieke gebeurtenissen. Met 13 andere partners in Cuba zet Hivos de relatie voort.

Economie en krediet

www.mibanco.com.pe

Mibanco is een middelgrote bank in Peru met 22 kantoren in Lima en 3 daarbuiten. Mibanco verstrekt vooral kleine leningen – gemiddeld 900 dollar – aan kleine productiebedrijven en handelaren. Hivos verleende een garantie waarmee HTF aandeelhouder van Mibanco werd. Dit

www.fedecaces.com

geeft HTF de mogelijkheid actief het bestuur van Mibanco te ondersteunen. Bij Fedecaces, een federatie van 15 spaar- en kredietcoöperaties in El Salvador, liet Hivos een studie uitvoeren naar het effect van microkrediet in met name de agrarische sector. De studie liet zien dat het effect van microkrediet op het inkomen groter is naar mate de ontvanger minder arm is. Microkrediet, vooral in combinatie met sparen, bleek de economische weerbaarheid van armere groepen sterk te vergroten. Naar aanleiding hiervan breidt Fedecaces nu zijn productaanbod uit om ook de armste mensen te bereiken. Hivos zal de uitbreiding van productpakketten bij andere microkredietinstellingen stimuleren.

Kunst en cultuur

Van 2000 tot 2002 verrichtte Hivos landenstudies in vijf landen in Midden-Amerika. Op basis hiervan hield Hivos in 2003 consultaties met betrokkenen uit de culturele sector. Deze leverden inzicht op in de knelpunten waarmee de sector kampt en aanknopingspunten voor de formulering van prioriteiten voor Hivos. Knelpunten bleken vooral het ontbreken van overheidsvoorzieningen, het gebrek aan samenwerking tussen partnerorganisaties en de geringe managementcapaciteit van veel culturele organisaties. Voor Hivos was dit aanleiding om meer ondersteuning te bieden in de vorm van managementtraining en partners te stimuleren (meer) eigen inkomsten te verwerven. Caja Lúdica organiseerde in Guatemala op de Werelddag voor de Vrede een succesvol straatcircus. Hieraan namen ruim 3.000 scholieren en studenten deel, 40 jongeren uit arme wijken waren er actief bij betrokken. Caja Lúdica slaagde erin via deze aansprekende activiteit onderlinge solidariteit en wederzijds respect tussen jongeren te bevorderen. Ook werden ze bewust gemaakt van het feit dat geweld geen oplossing is voor conflicten. Dit is in de Guatemalteekse samenleving uiterst relevant.

Gender, vrouwen en ontwikkeling

Eind 2003 organiseerde Hivos samen met Novib een expertmeeting in Quito in Ecuador waarin de problematiek van genderintegratie bij organisaties voor de inheemse volken centraal stond. De bijeenkomst onderstreepte het belang van een duidelijke en open dialoog over gendercriteria met deze partnerorganisaties, bij voorkeur vanaf het begin van de samenwerkingsrelatie. Ook steun

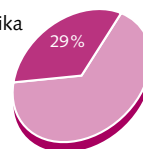
30/03

KERNGETALLEN LATIJS AMERIKA

bedragen in duizenden euro's	2002	2003
Uitgaven	18.047	19.753
<i>waarvan lastens MFP</i>	15.620	18.314
Aantal partnerorganisaties	275	279
Aantal projecten	387	387

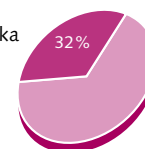
Hivos-uitgaven naar regio

Latijns Amerika

Hivos-partnerorganisaties naar regio

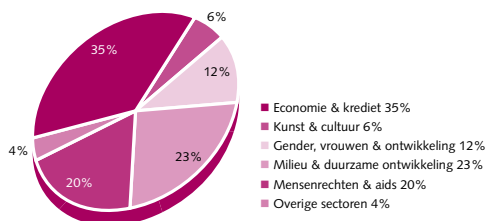
Latijns Amerika

Hivos steunt organisaties in:

Caribisch gebied Cuba
Midden-Amerika Belize Costa Rica El Salvador
 Guatemala Honduras Nicaragua
Zuid-Amerika Bolivia Chili Ecuador Peru Suriname

Uitgaven Latijns Amerika naar beleidsspeerpunten

“Poëzie geeft kracht in de frontale strijd tegen alle vormen van de dood.”*Arjen Duinker, deelnemer aan het festival in 2002*

Poëzie is niet het eerste waaraan wordt gedacht als antwoord op een geweldsspiraal in een samenleving. Ook de associatie van poëzie met massale publieke belangstelling ligt niet voor de hand. In Colombia zijn dit echter inmiddels vanzelfsprekendheden.

In 1991 startte een groep idealistische dichters een klein festival in Medellín. Het was een gebaar tegen de buitensporige geweldsuitbarstingen van paramilitaire groepen en het Colombiaanse leger. Het festival sloeg aan bij het publiek, dat de poëziemanifestatie meteen beschouwde als een alternatieve ontmoetingsplaats om uitdrukking te geven aan zijn vredeswens.

Twaalf jaar later is het festival een gratis jaarlijks massa-evenement in parken, stadions, gevangenissen en ziekenhuizen in 20 steden. In totaal hebben 600 dichters uit 105 landen uit de hele wereld deelgenomen.

In 2003 verzorgden 64 dichters uit 42 landen optredens in 18 steden voor een publiek van naar schatting 100.000 mensen, voornamelijk jongeren. Ook was er de *Cumbre de la Poesía*. Tijdens deze alternatieve Poëzie Top werd de politiek opgeroepen een vredesdialoog aan te gaan in plaats van de gewelddadige aanpak te volgen van de militante groepen, de militaire aanpak volgens het Plan Colombia en het 'Democratische Veiligheidsbeleid' van de regering.

Sinds 1999 steunt Hivos Prometeo, de organisatie achter het festival. Dit doet Hivos voornamelijk vanwege het unieke internationale platform dat het festival vormt voor ontmoeting en uitwisseling tussen dichters uit de diverse culturen. Prometeo vervult daarnaast een bijzondere rol als netwerkorganisatie en ondersteunt nieuwe initiatieven op poëziegebied in Latijns Amerika.

Hivos steunde Prometeo in 2003 met 32.000 euro.

aan initiatieven van inheemse vrouwen zelf blijkt belangrijk. Voor het beleid van Hivos betekent dit enerzijds een aanpassing van de selectieprocedure voor gender- en mensenrechtenpartners, en anderzijds de bevordering van een interculturele visie bij partners.

AC RAIFF organiseerde een trainingsweek in Costa Rica voor Hivos' genderpartners. Deze trainingsweek was gericht op inzet van moderne informatie- en communicatietechnieken bij de verwezenlijking van hun doelstellingen. Communicatiemedewerkers leerden websites te maken en te werken met *open source*-technieken. Voor deze technieken hoeft geen licentie betaald te worden. Bovendien verkleinen ze de afhankelijkheid van dure softwareprogramma's.

In Nicaragua slaagde het Red de Mujeres contra la Violencia erin ngo's, de feministische beweging en de publieke opinie te mobiliseren voor regulering van abortus en tegen de katholieke kerk, Opus Dei en anti-abortusorganisaties. Aanleiding was de strijd voor een therapeutische abortus bij de 11-jarige, door verkrachting zwanger geraakte, Rosita.

Milieu en duurzame ontwikkeling

In Latijns Amerika is een belangrijk deel van de Hivos-partners actief op het gebied van duurzame productie in de biologische landbouw. In Cuba voert de organisatie van landbouwingenieurs ACTAF verschillende tuinbouwprojecten uit die het grote tekort aan groenten enigszins verminderen. Via kleinschalige urbane tuinbouw wordt voor de helft in de dagelijkse behoefte aan groenten voorzien. Partnerorganisatie Ecológica maakte een documentaire over de markt voor biologische producten in Lima, Peru. Deze zal wereldwijd verspreid worden om ook elders het opzetten van dergelijke markten te stimuleren. Prodecoop, Cecocafen, Manos Campesinos, RAOS, COCLA en RAINFOREST uit Midden-Amerika en Peru exporteren biologische koffie die in coöperatief verband door kleine producenten is geteeld. De prijs van hun koffie ligt twee keer zo hoog als die van gewone koffie. Partnerorganisatie Mayacert trainde koffiëcoöperaties in Guatemala om toegang te krijgen tot verschillende markten en verschillende keurmerken in rijke landen.

www.fire.or.cr

www.redfeminista.org

www.cafecampesino.com/producers/nicaragua.html
www.cafecampesino.com/producers/guatemala.html

www.sweetmarias.com/NicaTrip2003Prodecoop.html
www.coclaperu.com
www.rainforestrading.com
www.mayacert.com

Mensenrechten en aids

De activiteiten in Guatemala stonden in het teken van de presidentsverkiezingen. Hivos steunde de nationale campagne tegen de kandidatuur van voormalig dictator Rios Montt, die tot veler opluchting de tweede ronde niet haalde. Ook behoefde de veiligheid van mensenrechtenactivisten

www.caldh.org extra aandacht. Hivos nam actief deel aan de publiekscampagnes en lobby-activiteiten van het Nederlandse Guatemala Platform om mensenrechtenactivisten bij te staan. Het Platform stimuleerde de samenwerking tussen Guatemalteekse mensenrechtenorganisaties, hetgeen bijdroeg aan het instellen van een onderzoek naar illegale gewelddadige groepen die het vredesproces ondermijnen. Op aandringen van enkele partnerorganisaties vulde Hivos twee dagdelen op het Latijns-amerikaanse Aids-Forum in Cuba. Met een aantal partners benadrukte Hivos de rol van zelforganisaties van mensen met hiv/aids, de strijd voor snelle en goedkope verstrekking van aids-remmers en homo-specifieke aidszorg. Uit het forum is een partnerschap voortgevloeid tussen Hivos en

www.asical.org ASICAL, een coalitie van aidsorganisaties. ASICAL voert een lobbycampagne om bij nationale overheden en multilaterale instellingen als UNAIDS en Global Fund meer respect en middelen te vragen voor sekswerkers en seksuele minderheden.

4.2.4 Zuidoost-Europa

De uitgaven in Zuidoost-Europa stegen van 2,3 miljoen euro in 2002 naar 2,8 miljoen euro in 2003. De middelen gingen naar 16 organisaties. De belangrijkste kanalen waren Nederlandse strategische partners IKV, Avalon en Milieukontakt Oost-Europa.

www.avalon.nl
www.milieukontakt.nl

In 2003 voerde Hivos enkele vernieuwingen in het programma door met een regionale reikwijdte en een meerjarige looptijd.

www.ikv.nl Partner IKV slaat met lokale organisaties en in regionale netwerken bruggen tussen verschillende bevolkingsgroepen, werkt aan versterking van lokale organisaties, voornamelijk in conflictgebieden, en steunt regionale activiteiten van ngo's en gemeenten. Daarbij boekt IKV gestage vooruitgang in onder meer multi-etnische Macedonische steden en uitwisseling tussen jongeren uit Servië en Kosovo. Deze projecten zijn in 2003 samengebracht in een nieuw vijfjarig regionaal programma voor maatschappijopbouw in Zuidoost-Europa.

Biologische landbouw in Zuidoost-Europa

www.avalon.nl

Avalon startte in 2001 een samenwerkingsverband met ngo's in Albanië, Bosnië-Herzegovina, Kosovo, Kroatië, Macedonië en Servië ter bevordering van de biologische landbouw. Daarbij is bruggen slaan tussen mensen en organisaties in verschillende landen een belangrijk neven doel. Het Avalon-programma speelt inmiddels een duidelijke rol in de gestage ontwikkeling van de biologische landbouwsector. Afgelopen jaar zorgden trainingen en overtuigende velddemonstraties ervoor dat boeren en voorlichtingsdiensten kennis opbouwden over biologische landbouw in verband met de formulering van nieuwe wetgeving voor biologische landbouw in Albanië, Bosnië en Kroatië. Avalon en haar partners hebben de biologische landbouw weten te koppelen aan natuurbescherming en behoud van biodiversiteit. Onder meer door de uitstekende PR van het programma is de biologische landbouw intussen bij een brede laag van de bevolking bekend. Er zijn goede contacten met kranten, radio en televisie. De Albanese, Kroatische en Servische partners brengen zelfs al een degelijk eigen tijdschrift uit. Jaarlijks organiseren de partners tentoonstellingen en proeverijen waarvoor een toenemende belangstelling bestaat. In 2003 werd in Kroatië het aantal marktstallen uitgebreid. Albanië en Servië begonnen met de verkoop van verse biologische producten op markten. In Servië startten partners een abonnementsysteem van groentetassen en werd de vraag naar biologische producten onderzocht. Hoewel de vraag naar streekgebonden producten toeneemt, is het vooral nog lastig het aantal biologische boeren te vergroten. In een regio waar na oorlogen en politieke omwentelingen de landbouwsector weer voldoende voedsel moet produceren en werkgelegenheid moet creëren en waar tegelijkertijd discussies spelen over milieudegradatie, natuurbescherming en behoud van de bijzondere biologische diversiteit, ziet Avalon met haar partners voldoende kansen voor biologische landbouw.

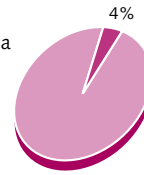
Hivos steunde Avalon in 2003 met 430.000 euro.

KERNGETALLEN ZUIDOOST-EUROPA

bedragen in duizenden euro's	2002	2003
Uitgaven	2,296	2,751
<i>waarvan lastens MFP</i>	2,251	2,651
Aantal partnerorganisaties	12	16
Aantal projecten	26	24

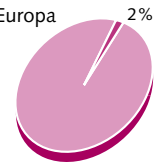
Hivos-uitgaven naar regio

Zuidoost-Europa

Hivos-partnerorganisaties naar regio

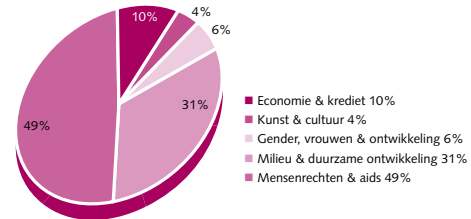
Zuidoost-Europa

Hivos steunt organisaties in:

Albanië Bosnië-Herzegovina Kosovo
Macedonië Montenegro Moldavië Servië

Uitgaven Zuidoost-Europa naar beleidsspeerpunten

Economie en krediet

In 2003 verstreekte HTF de eerste lening in Zuidoost-Europa aan partnerorganisatie Mi-Bospo. Deze microkredietinstelling voor vrouwen in Bosnië-Herzegovina leent ruim 6 miljoen euro aan zo'n 6.300 cliënten.

www.mi-bospo.org

Kunst en cultuur

Hivos sloot in 2003 een overeenkomst met de European Cultural Foundation (ECF) voor de periode 2003–2006. Aandachtspunten hierin zijn interculturele dialoog binnen de Europese Unie en met de nieuwe buurlanden, participatie door kunst, waarbij professionals samenwerken met amateurs, en het versterken van de culturele sector door steun aan instellingen en aandacht voor beleidsonwikkeling. Door de relatie met ECF zal de sector Kunst en cultuur in het Zuidoost-Europaprogramma in de komende jaren gestaag groeien.

www.eurocult.org

Gender, vrouwen en ontwikkeling

Begin 2003 verrichtte het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) voor Hivos een studie naar de positie van vrouwen en vrouwenbewegingen in Zuidoost-Europa. In hun streven naar emancipatie en gelijkberechtiging blijken zij prioriteit te geven aan bestrijding van discriminatie van vrouwen. Daarnaast volgen zij kritisch de naleving van wetten en regels voor gelijke rechten en lobbyen zij voor betere wetgeving. Op grond hiervan startte HOM met steun van Hivos een driejarig project voor capaciteitsopbouw van vrouwen- en mensenrechtengroepen in de regio ter versterking van vrouwenrechten.

www.hom.nl

Milieu en duurzame ontwikkeling

De EU en de beoogde aansluiting daarbij hebben een grote invloed op de politiek in de landen in de regio. Slovenië treedt al in 2004 toe tot de EU. Kroatië hoopt dat in 2007 te doen. Andere landen moeten nog veel geduld hebben. Zij dienen eerst hun wetgeving sterk te verbeteren om een voor Brussel aanvaardbaar peil te bereiken. Partners Milieukontakt Oost-Europa en Avalon spelen daar met hun lokale partners op in door hun lobby voor beter milieubeheer en mogelijkheden voor biologische landbouw.

www.milieukontakt.nl
www.avalon.nl

Mensenrechten en aids

Volgend op een onderzoek naar de maatschappelijke situatie van homoseksuelen in Zuidoost-Europa ontwikkelde Hivos eind 2003 met partner COC een vierjarenprogramma voor ondersteuning en capaciteitsopbouw van de vele jonge, beginnende homo- en lesbobewegingen in de regio. PSO en Hivos financieren dit programma samen.

www.coc.nl

www.pso.nl

5 Activiteiten in het Noorden

Hivos werkt in Nederland en in Europa veelvuldig samen met collega-ontwikkelingsorganisaties én met andere maatschappelijke organisaties. In de visie van Hivos is internationale samenwerking meer dan ontwikkelingssamenwerking. Hivos kiest haar (maatschappelijke) partners mede op basis van hun deskundigheid en positie op de belangrijkste beleidsterreinen van Hivos. Samenwerking op deze manier verbreedt het draagvlak in eigen land en maakt lobby en educatie effectief. Voor Hivos speelt samenwerking in Europees verband een steeds belangrijker rol.

5.1 Samenwerking in Europa

5.1.1 Alliance2015

www.alliance2015.org Alliance2015 ontleent haar naam aan de VN-millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling.
www.concern.ie Centraal staat de doelstelling om in 2015 het aantal mensen dat in absolute armoede leeft te halveren ten opzichte van de situatie in 1990. Lidorganisaties van Alliance2015 zijn vanaf de oprichting Concern (Ierland), Deutsche Welthungerhilfe (DWHH, Duitsland), Ibis (Denemarken) en Hivos (Nederland). In juni 2002 werd Alliance2015 uitgebreid met Cesvi (Italië) en in december 2003 trad People In Need (Tsjechië) toe.
www.welthungerhilfe.de
www.ibis.dk
www.cesvi.it
www.pinf.cz

Alliance2015 is voor Hivos het belangrijkste strategische samenwerkingsverband met collega-organisaties in Europa. De samenwerking richt zich zowel op afstemming van activiteiten in Europa als op samenwerking in het Zuiden. In het Zuiden zijn de organisaties van Alliance2015 zowel

- Alliance 2015 is een pragmatisch samenwerkingsverband tussen Concern (Ierland), Ibis (Denemarken), Deutsche Welthungerhilfe (Duitsland), Cesvi (Italië), People in Need (Tsjechië) en Hivos.
- Gezamenlijke bestedingen in 2002: 250 miljoen euro.
- Ten behoeve van structurele armoedebestrijding 60%, noodhulp 31%, lobby, educatie en voorlichting 9%.
- Bestedingen in Afrika 43%, Azië 31%, Latijns Amerika 16%, Europa 2% en overige gebieden 8%.
- Inkomsten: 66% uit publieke middelen en 34% uit particuliere middelen.

actief op het terrein van structurele hulp als op het gebied van humanitaire hulp. Hoewel de lid-organisaties dezelfde (seculiere) uitgangspunten en waarden delen, verschillen hun sterke kanten en strategieën. Het streven van Alliance2015 is daarom nadrukkelijk gericht op het elkaar aanvullen vanuit de kracht van diversiteit.

Versterking organisatie en communicatie

In 2003 werd de organisatiestructuur van Alliance2015 aangepast. Er zijn nu twee werkgroepen, de Noord Groep en de Zuid Groep waarin medewerkers van de verschillende organisaties twee tot drie keer per jaar bijeenkomen om ervaringen uit te wisselen en samenwerkingsmogelijkheden te bespreken. In 2003 nam Hivos het roulerend voorzitterschap over van Concern. De communicatie – essentieel voor een internationale alliantie – werd versterkt door de aanstelling van een voltijdscommunicatiemedewerker gestationeerd bij DWHH.

Alliance2015 Strategieplan 2004-2006

Als leidraad voor de toekomstige samenwerking heeft Alliance2015 het Strategieplan 2004-2006 opgesteld. Daarin zijn specifieke samenwerkingsdoelstellingen geformuleerd voor de activiteiten op het terrein van humanitaire hulp, rehabilitatie en structurele ontwikkeling in het Zuiden, en voor fondsenwerving, ontwikkelingseducatie en lobby in het Noorden. Belangrijk is de samenwerking vooral praktisch vorm te geven, denkend vanuit behoeften en mogelijkheden op de verschillende uitvoerende niveaus in de Alliance2015-organisaties.

35/03

Samenwerking in het Zuiden

Een deel van de praktische samenwerking is gericht op humanitaire hulp. Alliance2015-organisaties hielden workshops over veiligheid en humanitaire hulp. Daarnaast werd de manier waarop zij inspelen op noodsituaties in verschillende landen op elkaar afgestemd.

Op het terrein van structurele hulp werd informatie uitgewisseld in regionale bijeenkomsten in Nicaragua, Peru, Mozambique en India. Hivos participeerde in vier gezamenlijke consortia-projecten die voor EU-financiering zijn goedgekeurd of geselecteerd. Twee van die projecten stonden onder leiding van Hivos en de ander twee van DWHH. Een aantal nieuwe projecten is in voorbereiding. In de Andesregio werkte Hivos samen met Ibis bij het ondersteunen van projecten met inheemse bevolkingsgroepen.

Samenwerking hiv/aids

Thematische samenwerking gebeurt op een beperkt aantal prioriteitsthema's. Hiv/aids is een van die thema's waarop de Alliance2015-organisaties de samenwerking concentreren. Een eerste project is geformuleerd voor een gezamenlijke regionale aanpak van hiv/aids in Mozambique. Onder leiding van Ibis is een consortiumproject opgesteld. Een tweede initiatief op dit terrein is het ontwikkelen van een gezamenlijk educatie- en lobbyproject over hiv/aids in Europa onder leiding van Hivos. Het project sluit aan bij ervaringen van partners in Zuidelijk Afrika. Het project zal medio 2004 van start gaan.

Stop Kinderarbeid

Na ruim een jaar van voorbereiding ging in mei 2003 de Alliance2015-campagne *Stop Child Labour, School the best place to work* officieel van start in Brussel, Amsterdam, Bonn en Dublin. Hivos is coördinator van deze driejarige campagne (in samenwerking met Concern en DWHH)

www.stopkinderarbeid.nl
[www.schooldebestewerk-
 plaats.org](http://www.schooldebestewerkplaats.org)

waarvoor subsidie werd verkregen van de Europese Unie. In Nederland wordt samengewerkt met de Landelijke India Werkgroep, de Algemene Onderwijsbond en FNV Mondiaal (zie 5.2.1).

Een handtekeningactie ging van start met daarin drie centrale eisen:

- Een beleid gericht op volledige afschaffing van kinderarbeid en toegang van alle kinderen onder de 14 jaar tot voltijds formeel onderwijs.
- Een verdubbeling van de uitgaven voor basisonderwijs in het EU-ontwikkelingsbudget en het budget van de lidstaten van 4% naar 8%.
- Specifiek beleid gericht op integratie van meisjes in het onderwijs.

Tevens werd een beleidsnotitie over kinderarbeid aangeboden aan Tweede-Kamerleden en aan de minister voor Ontwikkelingssamenwerking. Door de nadruk te blijven leggen op het bestrijden van de 'ergste gevallen van kinderarbeid' blijft het Nederlandse beleid halfslachtig en niet gericht op volledige afschaffing van kinderarbeid. Internationaal is er enige beweging ten goede, bijvoorbeeld bij de EU. Zo erkent EU-commissaris Nielson dat de millenniumdoelstelling 'onderwijs voor iedereen' niet kan worden bereikt zonder beleid gericht op afschaffing van kinderarbeid.

5.1.2 Eurostep

www.eurostep.org Eurostep is een netwerk van Europese ontwikkelingsorganisaties met een seculiere achtergrond. In Nederland zijn Hivos en Novib lid. Eurostep richt zich met name op politieke beleidsbeïnvloeding van en de plaats van ontwikkelingssamenwerking in het EU-beleid.

Het Eurostep-secretariaat wordt in een in 2003 uitgevoerde externe evaluatie gezien als een professioneel expertisecentrum dat hoog gekwalificeerd lobbywerk verricht op het gebied van het Europese ontwikkelingsbeleid. Eurostep springt op effectieve wijze in op belangrijke lobby-onderwerpen en vervult een belangrijke en specifieke rol ten opzichte van activiteiten van andere netwerken, zoals de brede overkoepeling van Europese ontwikkelingsorganisaties Concord. Eurostep kent inmiddels een kernprogramma voor algemene lobby, dat is gericht op de nieuwe EU-grondwet, de coherentie in het EU-beleid (handelsbetrekkingen en ontwikkelingsbeleid) en de nieuwe EU-meerjarenbegroting 2007-2013. Eurostep pleit voor een duidelijk gedefinieerd ontwikkelingsbudget met een heldere armoedefocus gericht op de millenniumdoelstellingen. Daarnaast voert Eurostep op basis van projectsubsidies van lidorganisaties specifieke projecten uit, zoals het monitoren van de EU-relaties met bepaalde regio's, zoals Azië.

www.concordeurope.org

Relaties EU-Azië

Hivos is binnen Eurostep initiatiefnemer van het EU-Azië lobby-project. Deze lobby wordt gevoerd in samenwerking met het South Asian Alliance for Poverty Eradication (SAAPE)-netwerk. Het SAAPE-netwerk is gericht op monitoring van de armoedesituatie in de regio en wil zowel het beleid van regeringen als het beleid van internationale instellingen beïnvloeden. Het netwerk vraagt Europese ontwikkelingsorganisaties daarbij om steun.

www.saape.org

In februari vond als vervolg op een eerder verzoek van vertegenwoordigers van SAAPE aan het Europees Parlement een hoorzitting plaats over het nieuwe ALA-beleidskader, een beleidsvoorstel van de Europese Commissie, waarin de relaties tussen de Europese Unie, Azië en Latijns Amerika worden geregeld. In een gezamenlijke Eurostepreactie werd aangedrongen op een duidelijker armoedefocus in het EU-beleid, aansluitend op de internationale millenniumdoelstellingen. Maatschappelijke organisaties dienen te worden betrokken bij de uitvoering en opstelling van de EU-armoedestrategieplannen in de verschillende landen. Een algemeen punt van zorg betreft de geringe prioriteit in Europa voor armoede in Azië. Slechts een fractie van het EU-ontwikkelingsbudget is daarvoor beschikbaar, terwijl meer dan 60% van de armsten ter wereld in Azië leven. In aansluiting op de discussie in het Europees Parlement organiseerde Hivos in samenwerking met Marieke Sanders, de rapporteur van het Europees Parlement voor het EU-ALA-beleidskader, in Den Haag een vergelijkbare discussie met een groot aantal betrokken organisaties, personen en politici.

37/03

5.1.3 Overige netwerken

Het NGO-EU Network

Hivos maakt deel uit van het bestuur van het NGO-EU Network, een platform van een veertigtal Nederlandse ontwikkelingsorganisaties. Dit platform maakt op zijn beurt deel uit van het overkoepelende Europese platform Concord, waarbij uit heel Europa 900 ontwikkelingsorganisaties zijn aangesloten. Concord is begin 2003 opgericht als opvolger van het vroegere NGO-EU Liaison Committee. Nieuw is dat naast de nationale platforms nu ook veertien Europese netwerken, zoals Eurostep en Eurodad, lid zijn. Werkgroepen hebben een belangrijke plaats in de nieuwe structuur. De al bestaande werkgroepen Financiering en Ontwikkelingseducatie behoren tot de kernwerkgroepen. Daarnaast bestaat er een aantal thematische groepen, veelal onder leiding van een van de grote netwerken.

Hivos vertegenwoordigt het Nederlandse platform in de werkgroep *Finance, Development and Relief*. In oktober vond er een belangrijk seminar in Palermo plaats over de toekomst van de Europese medefinanciering. Naast ngo-vertegenwoordigers waren er vertegenwoordigers van de lidstaten en van de Europese Commissie. Tijdens het seminar werd een redelijke mate van overeenstemming bereikt over belangrijke uitgangspunten voor een vernieuwd systeem van Europese ngo-medefinanciering. Nieuwe voorstellen zijn ontwikkeld ter versterking van de kwaliteit en de meerwaarde van Europese ngo-medefinanciering en het partnerschap tussen Europese en Zuidelijke ngo's. Het seminar legt in principe een solide basis voor een vernieuwd medefinancieringssysteem. Niettemin zal er nog veel afhangen van het vervolg, omdat er tegelijkertijd andere ontwikkelingen plaatsvinden die een bedreiging vormen voor de gewenste onafhankelijke ngo-financiering voor armoedebestrijding. Zo is het EU-medefinancieringsbudget ondanks de grote vraag en de positieve resultaten van projecten in het Zuiden al jaren niet verhoogd. Voor 2004 valt er zelfs een lichte daling van het budget te zien.

www.wsis.nl Begin 2000 ging de Solar Development Foundation (SDF) van start. De stichting beoogt het midden- en kleinbedrijf in ontwikkelingslanden te ondersteunen bij de introductie van kleinschalige productie van duurzame energie. Door middel van leningen, garanties en bescheiden schenkingen wordt zo ook duurzame elektriciteitsvoorziening toegankelijk gemaakt voor dat deel van de bevolking in arme landen dat (nog) verstoken is van energie. Naar verwachting zal dit inspanningen op het terrein van onderwijs, gemeenschapontwikkeling en economische bedrijvigheid stimuleren en bijdragen aan de verhoging van de levensstandaard. Sinds haar oprichting heeft de SDF circa 60 projecten gefinancierd, variërend van 5.000 tot 175.000 US dollar per project. Daarnaast werken lokale *investment officers* in onder andere Kenia, Zuid-Afrika en India zeer intensief met ondernemers samen aan de ontwikkeling van ondernemingsplannen, marketingstrategieën en de versterking van management. De stichting stimuleert, maar gaat niet zelf op de ondernemersstoel zitten.

Toegang tot consumentenkrediet is een belangrijke randvoorwaarde om de bereikbaarheid van energie ook voor de laagste inkomensgroepen te bevorderen. De SDF maakt zich dan ook sterk voor nauwe samenwerking met distributeurs van bijvoorbeeld zonnepanelen en microkredietinstellingen.

Het management van de SDF is in handen van Stichting Triodos PV Partners. Hivos steunt de SDF sinds 2003 met een garantie van 1,5 miljoen euro. Hiermee is de groei van de portefeuille in de komende jaren gegarandeerd. Daarnaast verstrekt Hivos de organisatie een gift van 0,5 miljoen euro zodat zij adviesdiensten aan de toekomstige klanten kan verlenen.

Eurodad

www.eurodad.org Hivos is actief lid en bestuurslid van Eurodad, het Europese netwerk voor schulden en ontwikkeling. Van dit netwerk zijn 45 ontwikkelingsorganisatie lid. Hivos-partners in Centraal-Amerika, Oost-Afrika en Zuid-Azië zijn betrokken bij de door nationale regeringen opgestelde armoedestrategieplannen (PRSP's). Eurodad kent een speciaal programma dat is gericht op ondersteuning van Zuidelijke partners in hun lobby-inbreng op deze armoedestrategieplannen. Dit project loopt begin 2004 ten einde. De lobby in het Noorden wordt in een nieuw programma voortgezet in samenwerking met de Zuidelijke partners. Voor dit programma is in 2003 TMF-subsidie verkregen. Deze subsidie is voor Eurodad van extra groot belang omdat eind 2002, na negen jaar, de EU-subsidie niet werd verlengd. Toenemende concurrentie en aangescherpte EU-subsidiecriteria met de focus op het bereiken van breed publiek waren redenen voor afwijzing van het vooral op lobby en research gerichte Eurodad-netwerkprogramma.

In 2003 nam oprichter en coördinator van Eurodad, Ted van Hees, na twaalf jaar afscheid van de organisatie. Jacqueline Woodman is nu interim-coördinator.

IHEU

www.iheu.org Als gespecialiseerd humanistische organisatie maakt Hivos deel uit van het internationale humanistische netwerk IHEU (International Humanist and Ethical Union). Hivos steunt eveneens het IHEU Networking Fund ten behoeve van humanistisch georiënteerde organisaties in het Zuiden die zich teweerstellen tegen religieuze intolerantie en culturele discriminatie.

5.2 Samenwerking in Nederland**5.2.1 Voorlichting, lobby en educatie**

Hivos werkt intensief samen met andere maatschappelijke organisaties in haar Nederlandse activiteiten op het gebied van lobby, educatie en voorlichting. Met collega-ontwikkelingsorganisaties en met organisaties die andere specialisaties hebben. Het gaat hierbij om organisaties die deskundig zijn op het gebied van economie en krediet, milieu en duurzame ontwikkeling, kunst en cultuur, gender, vrouwen en ontwikkeling, mensenrechten, aids of ICT.

Vijf thema's hebben een prominente plaats in de lobby-activiteiten van Hivos: koffie, biodiversiteit, mensenrechtenactivisten, vrijheid van meningsuiting en, aanhakend bij Alliance2015, kinderarbeid.

Koffiecoalitie

De Koffiecoalitie waarin Hivos onder meer samenwerkt met Novib, FNV Bondgenoten en Wereldwinkels, lobbyde ook in 2003 actief bij het bedrijfsleven voor een eerlijker verdeling van het geld dat in de koffieproductieketen wordt verdiend. Douwe Egberts kwam dit jaar in beweging en zegde toe een nieuwe gedragscode in te voeren, zodra er een bruikbaar kwaliteitssysteem beschikbaar is. Als 'eigen' activiteit in coalitieverband organiseerde Hivos het Koffie-Gedichtenoffensief 2003. In totaal kwam deze wedstrijd onder de aandacht van 400.000 mensen. Dit leverde 400 gedichten op. Het winnende gedicht werd naar Douwe Egberts gestuurd en via drie landelijke kranten onder de aandacht gebracht.

www.koffiecoalitie.nl
www.novib.nl
www.wereldwinkels.nl

Stop kinderarbeid

Hivos coördineert de Nederlandse en Europese campagne 'Stop kinderarbeid, School, de beste werkplaats' die ook in Duitsland en Ierland wordt gevoerd (zie 5.1.1). Binnen Nederland participeren de Algemene Onderwijsbond, de Landelijke India Werkgroep en FNV Mondiaal. Het doel van de campagne is kinderarbeid uit te bannen door het aanbieden van goed en volledig dagonderwijs. De campagne kwam via de door Hivos ontwikkelde website en stationsposters in december onder de publieke aandacht. Dit resulteerde die maand in 5.900 websitebezoekers en 2.655 getekende petitie's. Aan het einde van het verslagjaar hadden zich 250 scholen aangemeld voor deelname aan de scholencampagne, die in januari 2004 met een musical over kinderarbeid van start ging.

www.stopkinderarbeid.nl
www.aob.nl
www.indianet.nl
www.fnv.nl/mondiaal

Biodiversiteit

De door Hivos-partner Zimmedia geproduceerde film over biopiraterij werd dankzij de inspanningen van Hivos uitgezonden op BBC-World en bekeken door maar liefst 3 miljoen mensen in 200 landen. Samen met Milieudefensie en Stichting Natuur & Milieu organiseerde Hivos het debat 'Bepaalt Amerika straks wat wij eten?'. De aanwezige Nederlandse en Europese parlementariërs bleken ontvankelijk voor het standpunt dat de VS, Canada en Argentinië niet via de WTO mogen bedingen dat de EU ggo's moet toelaten. Met de Gentechcoalitie en OneWorld startte Hivos de bouw van een Nederlands kenniscentrum over ggo's, dat begin 2004 wordt gelanceerd.

www.zimmedia.com

39/03

Mensenrechtenactivisten

Gevoed door ervaringen van hun partners stelden Hivos en Amnesty International Nederland 25 aanbevelingen op ter verbetering van de bescherming van mensenrechtenactivisten in het buitenland en overhandigden die aan de Nederlandse ambassadeur voor de mensenrechten (zie 4.1.5). In het najaar volgde een debattenserie langs vijf Nederlandse universiteiten waaraan vier mensenrechtenactivisten van Hivos-partnerorganisaties deelnamen. De tournee was succesvol en trok de aandacht van de landelijke pers. In januari 2004 kreeg de campagne een mooi vervolg via posters in 15 filialen van The Body Shop in Nederland.

www.amnesty.nl
www.wereldburgers.nl

Vrijheid van meningsuiting

In september organiseerde Hivos in samenwerking met De Balie en de Hogeschool voor Kunsten Utrecht de werkconferentie *Reclaiming Cultural Diversity* (zie 4.1.2). Vijfentwintig experts uit 23 verschillende landen, actief in media en kunst en cultuur, bespraken noodzaak en mogelijkheden om de vrijheid van culturele expressie en de bescherming van lokale culturele markten te waarborgen ten opzichte van de allerwege oprukkende internationale mediaconglomeraten. 's Avonds volgde een publiek debat. Voor Hivos vormde de conferentie de start van een meerjarige campagne.

Stop Aids Now!

- Stop Aids Now!: een initiatief van Aids Fonds in samenwerking met ICCO, Memisa, Novib en Hivos, gericht op (preventieve en curatieve) bestrijding van aids in ontwikkelingslanden.
- Netto inkomsten beschikbaar voor partners: 3,5 miljoen euro.
- SAN! bestedingen 2003 Hivos: 0,58 miljoen euro ten behoeve van 10 organisaties,
- Waarvan 46% in Afrika, 10% in Azië, 25% in Latijns Amerika, 18% in Zuidoost-Europa en 1% Wereldwijd.

Iran-debatten

Ook in haar activiteiten op het gebied van voorlichting en educatie zoekt Hivos nadrukkelijk samenwerking met andere organisaties. Naast humanisten (zie 5.2.2.) vormen jongeren en migranten belangrijke doelgroepen voor deze activiteiten.

Zo kreeg de samenwerking met de Iraanse gemeenschap in Nederland, die in 2002 werd gestart, in het verslagjaar een actief vervolg met de debattenserie 'Waar is Iran?' waarin de onderwerpen jongeren, ICT en media, en de plaats van Iran in de regio aan de orde kwamen. De debatten stonden onder leiding van Sandra Rottenberg en werden in samenwerking met Alternative View en Aida georganiseerd. Zij trokken 350 mensen en via de media werden nog eens 100.000 mensen bereikt.

www.aidainternational.nl

Funki: spel over de digitale kloof

Hivos ontwikkelde in samenwerking met Hogeschool Utrecht een computerspel over de digitale kloof tussen Noord en Zuid. Via aandacht op populaire radio- en televisiestations hoorden ruim 500.000 jongeren over Funki. De lancering in de discotheek Off Corso trok ruim 700 jongeren. Funki wordt inmiddels door circa 10.000 jongeren gespeeld.

<http://funkihivos.nl>

Afrikadag

Tijdens de jaarlijkse Afrikadag van de Evert Vermeer Stichting organiseerde Hivos twee workshops: 'Gender en economische hervorming in Afrika' en 'Virtuele dorpen: wordt de global village ook virtueel werkelijkheid?'. Daarnaast organiseerde Hivos samen met de Koffiecoalitie een workshop over de misstanden in de koffieproductie in Kenia. De Afrikadag telde een kleine 1.000 deelnemers waarvan bijna 100 de workshops van Hivos bezochten.

www.evertvermeerstichting.nl

Video, film, foto en poëzie

Aan het World Wide Video Festival stelde Hivos een speciaal fonds beschikbaar voor media-producties uit Peru. In de Passengers Terminal Amsterdam toonden kunstenaars hun nieuwste werk in de vorm van installaties, *net-art*, videotapes en cd-roms, en gingen zij in gesprek met het publiek. Tijdens het Internationale Film Festival Rotterdam werden Hivos-relaties uitgenodigd de film *Abouna* van Mahamat Saleh Haroun (Tsjaad) bij te wonen. Traditiegetrouw steunde Hivos ook dit jaar Poetry International, het literatuurfestival Winternachten en de fotomanifestatie Noorderlicht. Noorderlicht is uitgegroeid tot een toonaangevend evenement dat tienduizenden bezoekers trekt. Het thema in 2003 was *Global Detail*, een prikkelende reflectie op alle veranderingen die globalisering met zich brengt. Wegens groot succes werd *Global Detail* verlengd met een week.

www.wvvf.nl

www.filmfestival-rotterdam.com

www.poetry.nl

www.winternachten.nl

www.noorderlicht.com

Hivos Online en het virtueel kantoor

Hivos maakt actief gebruik van nieuwe media. De website Hivos Online bood ook dit jaar een grote variëteit aan berichten over Hivos, haar partnerorganisaties en internationale samenwerking. De database met informatie over alle Hivos-partners is voor iedereen toegankelijk. Het aantal bezoekers per maand steeg van 10.000 (eind 2002) naar 14.000 (eind 2003).

www.hivos.org

In april 2003 opende Hivos haar 'virtuele kantoor'. Via deze website, die een Nederlandse, Engelse en een Spaanse versie kent, kunnen particulieren en organisaties projectaanvragen *on line* indienen (zie 3). Hivos wil hiermee haar dienstverlening verbeteren. De faciliteit werkt niet alleen drempelverlagend, maar maakt Hivos ook transparanter. Bestaande en kandidaat-partners kunnen informatie vinden over de doelstellingen, criteria en procedures van Hivos.

5.2.2 Samenwerking met humanistische organisaties

Hivos maakt deel uit van de humanistische beweging en speelt een actieve rol binnen de Humanistische Alliantie. In 2003 groeide deze alliantie uit tot een federatie van 15 leden en 23 partners, waaronder het Humanistisch Verbond (HV), Humanitas, de Universiteit voor Humanistiek, Human, Humanistisch Vormingsonderwijs en HAK.DER, de koepelorganisatie van de liberale alevitische moslims. De rol van Hivos binnen dit verband is aandacht vragen voor de internationale dimensie van humanisme.

Ook in 2003 brachten Hivos-comités, HV-gemeenschappen, plaatselijke Humanitas-groepen en ABAL-wereldwinkels in de eigen regio's het werk van Hivos onder de aandacht van het publiek.

www.human.nl

www.humanistischverbond.nl

www.humanitas.nl

www.uvh.nl

www.hvo.nl

www.hakder.nl

Toogdag

Om de banden tussen medewerkers en vrijwilligers van de verschillende humanistische organisaties aan te halen, organiseerde de Humanistische Alliantie begin januari 2003 een toogdag, waar ook Hivos een actieve inbreng had. Naast een workshop over vrouwen en ICT in ontwikkelingslanden, was Hivos actief aanwezig in het panelgesprek over *empowerment* en sociale uitsluiting. Aan de dag namen ruim 250 medewerkers en vrijwilligers deel.

Wereldhumanismedag

Ter gelegenheid van Wereldhumanismedag organiseerden Hivos en het Humanistisch Vredesberaad een conferentie over wereldburgerschap in tijden van oorlog. Hivos nam een workshop over mensenrechten en de VN voor haar rekening, met *input* van Wouter Plomp (ministerie van Buitenlandse Zaken), Rob Buitenweg (Universiteit voor Humanistiek) en IHEU-directeur Babu Gogeeni en – via moderne communicatietechnieken – Frank LaRue van de Guatemalteekse partnerorganisatie CALDH. Andere workshops werden verzorgd door onder andere Lodewijk de Waal en Roger van Boxtel. Deze dag trok ruim 250 deelnemers.

www.humanistischvredesberaad.nl

www.iheu.org

www.caldh.org

Humanisme en Islam

Sinds eind 2002 kent de Universiteit voor Humanistiek (UvH) de Ibn Rushd leerstoel, ingesteld door de Stichting Socrates met steun van Hivos. Aan de eerste college-cyclus Humanisme en Islam namen 13 UvH-studenten deel. De leerstoel is gericht op de plaats van de islam in een pluriforme, seculiere samenleving. Deze thematiek is actueler dan ooit sinds de gebeurtenissen van 11 september 2001. Hivos beschouwt deze leerstoel als het eerste product van samenwerking met de UvH op het gebied van mensenrechten en ontwikkeling.

www.uvh.nl

Humanitas

Veel problemen waarmee Humanitas in Nederland te maken krijgt, vinden hun wortels in maatschappelijke problemen in het Zuiden. Daarom haalden Hivos en Humanitas hun onderlinge banden verder aan. In 2003 kreeg dit onder meer vorm door een reeks verkennende gesprekken over eventuele nieuwe samenwerkingsthema's. Daarnaast werkten beide organisaties voortvarend samen bij het tweedaags bezoek aan Nederland van de Zuidafrikaanse aidsactivist Zackie Achmat (zie ook kader TAC). Tijdens dit bezoek, dat plaatsvond in aansluiting op de uitreiking van de *Silver Rose Award* van Solidar in Brussel, sprak Achmat onder andere met een delegatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken en figureerde hij prominent in het tv-programma Nova.

www.tac.org.za

5.2.3 Fondsenwerving

Hivos is geen typische op private fondsenwerving gerichte organisatie. Niet naar de aard van haar bedrijf en evenmin naar haar specifieke beleidsaccenten. Niettemin vindt Hivos het uit hoofde van transparantie belangrijk dat haar particuliere fondsenwerving het CBF-keurmerk kent.

www.cbf-keur.nl

Buiten het terrein van dit keurmerk, maar in zekere zin toch te beschouwen als het aantrekken van fondsen, valt Hivos' unieke samenwerking met Triodos Bank. De Noord-Zuidspaarmiddelen die Triodos Bank aantrekt, worden via Hivos Triodos Fonds (zie 4.1.1) gebruikt in de financiering van kredietverlening aan Hivos-partners.

www.triodos.nl

Institutionele fondsenwerving

Een belangrijk deel van de particuliere fondsen die Hivos werft komt van schenkingen van andere particuliere organisaties. In 2003 droeg deze institutionele fondsenwerving bijna 743.000 euro bij aan de financiering van specifieke activiteiten van Hivos-partners. Grote bijdragen kwamen van Simavi en de Alliance2015-lidorganisaties DWHH en Concern. Een bijzonder onderdeel van Hivos' institutionele fondsenwerving is Stop Aids Now! (SAN!). Dit is een samenwerkingsverband tussen het Aids Fonds en vier ontwikkelingsorganisaties, waaronder Hivos. SAN! genereerde in het derde jaar van zijn bestaan bijna 3,5 miljoen euro ten behoeve van zijn partners. Daarvan ging een zesde deel naar Hivos.

www.simavi.org

www.alliance2015.org

www.stopaidsnow.nl

Noord-Zuid Plan

De samenwerking met Triodos Bank is voor Hivos een *unique selling point*. Particulieren worden via een Noord-Zuid Spaarrekening betrokken bij de kredietverlening aan economische activiteiten in het Zuiden. In 2003 stelden de Noord-Zuidspaarders een bedrag ter beschikking van 12,5 miljoen euro. Dat is 40% meer dan in 2002. Het totaal aan Noord-Zuidborgstellingen bedraagt 1 miljoen euro. De belangrijkste borgsteller blijft KICI. Deze kledinginzamelaar bestemde dit jaar ruim 19.000 euro voor het Noord-Zuid Plan.

www.triodos.nl

www.kici.nl

Eind 2002 lanceerde Triodos Bank naast HTF het Triodos Fair Share Fund. Dit fonds investeert in reeds gevestigde kleine banken in ontwikkelingslanden, waaronder ook Hivos-partnerorganisaties.

TABEL 8 HIVOS FONDSSENWERVING IN 2002 EN 2003

<i>bedragen in duizenden euro's</i>	2002	2003
Schenkingsmiddelen		
Giften	337	288
Legaten	88	75
Totaal particulieren	425	363
Institutionele Fondsen	1.718	831
Totaal	2.143	1.194
Leningsmiddelen		
(voorheen) Algemeen Leningsfonds	87	87
Noord-Zuid Spaarrekening	10.506	13.331
Totaal	10.593	13.418

Beleggers kunnen risicodragend deelnemen. Het totale vermogen bedraagt 2,9 miljoen euro. Ruim 118.000 participaties staan uit, waarbij de intrinsieke waarde per participatie ligt op 24,50 euro. Nu de fiscale vrijstelling voor ethisch beleggen, die van toepassing is op het fonds, na een jaar wachten toch EU-goedkeuring heeft gekregen verwacht Triodos Bank voor het komend jaar een flinke groei van het fonds.

Particuliere giften

Hivos ontving in 2003 363.000 euro aan giften van particuliere donateurs en groepen uit het (humanistische) achterland. 'Gericht Geven' nam bijna 83.000 euro voor zijn rekening. Hiervan was zo'n 4.800 euro bestemd voor het Hivos Cultuur Fonds. Evenals in voorgaande jaren leverde ook dit jaar de Achterhoekse band Boh Foi Toch samen met de Lionsclub Haaksbergen weer een aanzienlijke bijdrage. In 2003 was dit 33.000 euro voor kinderrechtenorganisatie Kuleana uit Tanzania. Voor de MV Foundation uit India, die in de campagne 'Stop kinderarbeid, School de beste werkplaats' een grote rol speelt, kwam in het verslagjaar ruim 21.500 euro binnen.

www.bohfoitoch.nl

5.2.4 Kleine maatschappelijke activiteiten

Hivos maakt in haar werkterrein in Nederland ruimte voor de financiering van kleine maatschappelijke activiteiten (kma). Het gaat hier om activiteiten die het debat over en de maatschappelijke betrokkenheid bij internationale samenwerking verbreden. Hivos vindt vernieuwing belangrijk, evenals het bieden van toegang aan groepen die de weg naar fondsen van ontwikkelings-samenwerking niet eerder vonden. Hivos is daarom verheugd dat er extra ruimte is voor dit soort laagdrempelige particuliere initiatieven. Zij ziet uit naar de stimulans die het door mfo's en NCDO ondernomen initiatief Linkis.nl aan deze activiteiten kan bieden. Linkis.nl heeft als bedoeling de geïnteresseerde en actieve burger inzicht te geven in het totaal van kleinschalige OS-subsidies en zal naar verwachting in de loop van 2004 operationeel worden.

www.linkis.nl

In 2003 steeg het aantal kma-aanvragen van 128 naar 211. In totaal financierde Hivos 48 activiteiten (in 2002 nog 31) voor 352.744 euro. Het gaat om relatief kleine aanvragen, met een gemiddelde omvang van € 7.620,-. Deze goedgekeurde aanvragen zijn verdeeld over vier verschillende fondsen:

- Wereldburgerfonds (67%)
- Diversiteitsfonds (27%)
- Fonds Levensbeschouwing en Internationale Samenwerking (4%)
- Experimentenfonds (2%)

43/03

Ter illustratie volgen hieronder drie voorbeelden van kma die Hivos in 2003 ondersteunde.

Nabuur

Nabuur.com is een platform waar lokale *communities* ('virtuele dorpen') die assistentie nodig hebben om in contact te kunnen komen met mensen die elders wonen, met het doel hen te helpen. Via de Nabuur-website kunnen virtuele burens elkaar daadwerkelijk helpen, zonder dat ze naar elkaar toe hoeven te reizen. Nabuur is daarmee in feite een virtueel kma-programma in zichzelf.

www.nabuur.com

GearInside

Hivos ondersteunde het project *GearInside (the Urban Intervention as Multicultural Interchange)* waarin zeven Braziliaanse kunstenaars maatschappelijke en politieke onderwerpen ter discussie stelden met behulp van licht, teksten, *banners*, straataffiches, geluidseffecten en optredens. Deze interventies waren gericht op een breed publiek in heel Rotterdam.

Gat in de aarde

In december is in Rotterdam op de Diergaardesingel het 'Gat in de Aarde' geopend, geïnitieerd door CELL. Het gaat hier om een virtuele tunnel dwars door de aarde heen waardoor mensen op beide uiteinden elkaar zien en met elkaar communiceren en op die manier over cultuur en taalgrenzen heen kunnen stappen. Gat in de Aarde is bedoeld als communicatievenster tussen totaal verschillende culturen en samenlevingen. Een kant van het 'gat' wordt gerealiseerd in het centrum van Rotterdam, de andere in Bandung, in Indonesië.

www.cell.nl

5.2.5 MBN en ZNF

Medefinanciering Breed Netwerk (voorheen GOM)

www.mfp-breed.nl

Het Gemeenschappelijk Overleg Medefinanciering (GOM) was van oudsher het platform waar de mfo's onderling overleg voeren over alle zaken die het Medefinancieringsprogramma betreffen. De veranderingen die in 2003 binnen het medefinancieringskanaal plaatsvonden, waren aanleiding om het mandaat en de positionering van dit overleg ten opzicht van de omgeving te herzien. Dit leidde tot een afgeslankt pakket van activiteiten, met als kern de naleving van de afspraken voortvloeiend uit het beleidskader MFP-breed. Ook kreeg het overleg een nieuwe naam die deze nieuwe focus beter tot uitdrukking moet brengen: met ingang van 2004 werd het GOM afgeschaft en opgevolgd door het Medefinanciering Breed Netwerk (MBN). Omwille van de herkenbaarheid wordt de nieuwe naam reeds in dit jaarverslag gehanteerd.

Dit platform heeft als doel de activiteiten van de mfo's op elkaar af te stemmen en samenwerking en informatie-uitwisseling te faciliteren. Ook vindt vanuit het MBN regelmatig overleg plaats met de Directie Sociale en Institutionele Ontwikkeling (DSI) van het ministerie van Buitenlandse Zaken. MBN kent een klein professioneel secretariaat. Het voorzitterschap rouleert. De Hivos-directeur vervult in 2004 deze taak. Als laatste voorzitter van het GOM was Meindert Witvliet, directeur van Plan Nederland, in 2003 in functie.

Evaluatiesysteem

Met ingang van 2003 is het Beleidskader MFP-breed in werking getreden en daarmee is de taakstelling van het MBN gedeeltelijk veranderd. Een belangrijke nieuwe taak van het MBN is het coördineren van de uitvoering van de gezamenlijke agenda van MFP-programma-evaluaties. In 2002 is een agenda vastgesteld van zeven hoofdthema's voor de periode 2003-2006. Over ieder thema zal een syntheserapport verschijnen. Alle mfo's, met uitzondering van Terre des Hommes, doen mee aan tenminste vier evaluatiestudies binnen deze thema's. Voor ieder thema fungeert één van de mfo's als eindverantwoordelijke voor de uitvoering. Het MBN heeft tot taak de onderlinge afstemming te garanderen van het evaluatieproces en de opvolging van dit proces te organiseren. Dit laatste zal vooral plaatsvinden in de vorm van leersessies, zowel voor de mfo's zelf als met belanghebbenden en geïnteresseerden uit de wetenschap en het brede veld van OS in Nederland. Ook vervolgbijeenkomsten met partnerorganisaties in het Zuiden worden vaak in MBN-verband georganiseerd.

Nu het MBN zelf de evaluaties van de eigen programma's organiseert – in tegenstelling tot de voorgaande periode, waarin de Stuurgroep Evaluatie MFP dat deed – werd het belangrijk een externe kritische blik op de kwaliteit van deze evaluaties te garanderen. Het MBN heeft daartoe in 2003 een Referentiegroep Programma-evaluaties MFP in het leven geroepen. Deze bestaat uit zes leden, afkomstig uit de universitaire wereld en deskundig op één of meer van de te evalueren thema's en/of op het gebied van evaluatie van OS. De Referentiegroep geeft inhoudelijk en methodologisch advies op verschillende momenten in het evaluatieproces en geeft een onafhankelijk oordeel over de (uitkomsten van de) synthesestudies, dat samen met de rapporten zal worden gepubliceerd.

Kwaliteitssysteem

In het beleidskader voor het Medefinancieringsprogramma is aan de mfo's gevraagd een gezamenlijk kwaliteitssysteem te ontwikkelen. Dit systeem, waarin de mfo's 'leren' centraal hebben gesteld, bestaat uit een drietal onderdelen. In de eerste plaats is een aantal minimumkwaliteits-eisen afgesproken, waaraan iedere mfo moet voldoen. Onafhankelijke ISO-inspecteurs stellen vast of dat ook werkelijk het geval is. In de tweede plaats worden gezamenlijke programma-evaluaties georganiseerd, waarmee de effectiviteit van de mfo's getoetst wordt. Tenslotte is er een visitatie-commissie ingesteld, die bij de mfo's onderzoekt hoe de leerprocessen zijn georganiseerd en vaststelt op welke gebied de mfo's van elkaars praktijk kunnen leren. In 2003 was daarbij de focus op donorschap, in 2004 gaat de aandacht uit naar resultaatmeting.

Zuid-Noord Federatie

In het verslagjaar sloeg de Zuid-Noord Federatie (ZNF) een nieuwe koers in: van platform van progressieve organisaties op het terrein van ontwikkeling en duurzaamheid naar een organisatie met expertise op het gebied van sociaal-economische vraagstukken. Die expertise komt met name

op drie aspecten tot uitdrukking: ontwikkeling van kwaliteitssystemen, onderzoek van productieketens en kennis van internationale afspraken en regulering.

De ZNF bood in 2003 onderdak aan twee samenwerkingsprogramma's op het gebied van internationale handel. Allereerst was dat aan de Koffiecoalitie, het samenwerkingsverband van tien organisaties uit de vakbeweging, fair trade en het ontwikkelingsveld, waaronder Hivos. Deze coalitie startte in het voorjaar een campagne voor arbeidsrechten en eerlijker handelsverhoudingen in de koffieproductieketen (zie ook 5.2.1).

www.koffiecoalitie.nl

www.fairware.nl

Daarnaast bood de ZNF onderdak aan het vanuit TMF-fondsen gefinancierde WTO-project Globalising Trade Justice waarin vijf lidorganisaties samenwerken. Het project onderzoekt en toetst de ontwikkelingen in de WTO aan internationaal afgesproken mensenrechtenstandaarden en doet voorstellen voor een betere regelgeving. Ook dit jaar voerde de ZNF het secretariaat van de werkgroep Handel en duurzame ontwikkeling, en was zij bestuurlijk betrokken in de Fair Wear Foundation.

Tenslotte ontwikkelt de ZNF, gebruikmakend van ervaringen in de Koffiecoalitie, een samenwerkingsverband met het MVO-platform, een netwerk van Nederlandse ngo's actief op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. In dit samenwerkingsverband staan eisen die gesteld moeten worden aan de ontwikkeling van sectorale gedragscodes in het internationale bedrijfsleven en *best practices* centraal.

www.mvo-platform.nl

6 Evaluatie en inspectie

Programma-evaluaties

Ook in 2003 is het werk van Hivos op systematische wijze geëvalueerd door middel van programma-evaluaties. Het verschil met voorgaande jaren is dat op grond van het huidige MFP-beleidskader de verantwoordelijkheid hiervoor bij de mfo's zelf ligt. In de periode 1999-2002 voerde de Stuurgroep Evaluatie MFP de programma-evaluaties uit. Inhoudelijk bouwt de gezamenlijke mfo-evaluatieagenda voort op deze serie evaluaties.

Naast de gezamenlijke programma-evaluaties organiseert Hivos haar eigen evaluaties en werkt zij mee aan evaluaties door het IOB, de onafhankelijke evaluatieafdeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

In mfo-verband was Hivos in 2003 met ICCO en Cordaid betrokken bij de evaluatie van de strategische rol van vrouwenorganisaties bij maatschappijopbouw in Kenia, Zimbabwe en Zuid-Afrika. Met Cordaid, Novib en Plan Nederland zijn voorbereidingen getroffen voor een programma-evaluatie van de participatie van maatschappelijke organisaties in processen van (politieke) besluitvorming. De uitvoering zal twee jaar beslaan (2004-2005). Hivos heeft hierin een coördinerende rol. In het kader van haar eigen evaluatieagenda voerde Hivos in 2003 drie programma-evaluaties uit: de evaluatie van de landenprogramma's in Kazachstan en Kirgizië (zie 4.2.2), een effectmeting van de microkredietorganisatie Fedecaces in El Salvador (zie 4.1.1 en 4.2.3) en een evaluatie van de filmsector in India, Indonesië, Sri Lanka en Zuidoost-Europa (zie 4.2.2).

Het IOB startte in 2003 een evaluatie naar de monitoring en evaluatiesystemen van mfo's en partnerorganisaties in India, Peru en Tanzania.

Ontwikkeling resultaatmeting

In januari 2003 stelde Hivos een plan van aanpak vast voor de periode 2003-2004 ten behoeve van de herziening van haar systemen en processen van resultaatmeting. Het plan omvat een scala aan activiteiten binnen Hivos enerzijds en in gezamenlijkheid met partnerorganisaties anderzijds. In 2003 werd een automatiseringssysteem ontwikkeld dat de mogelijkheid biedt overzichtelijk informatie te verzamelen over de mate waarin partners slagen hun doelstellingen te behalen. Het systeem wordt begin 2004 operationeel. In voorbereiding daarop volgden medewerkers van Hivos een gebruikerstraining voor het nieuwe systeem en verbeterde Hivos het bestaande instrumentarium voor keuze en beoordeling van partnerorganisaties.

De kwaliteit van evaluaties werd in 2003 intern onderzocht. De resultaten daarvan monden in 2004 uit in een nota Evaluatiebeleid. Dit beleid moet leiden tot kwaliteitsverbetering en diversificatie van het instrumentarium.

De toegenomen aandacht voor resultaten heeft gevolgen voor de samenwerking met partnerorganisaties. Meer dan voorheen moet Hivos afspraken met partnerorganisaties maken over de verwachte resultaten en punten waarop Hivos resultaten en rapportages zal beoordelen. Hierover zal Hivos intensief overleg voeren met partnerorganisaties, onder meer tijdens de partnerconsultaties, die in de eerste helft van 2004 op alle continenten plaatsvinden.

Inspecties

Hivos vraagt haar partnerorganisaties zowel inhoudelijk als financieel verantwoording af te leggen. Sinds eind jaren '80 betekent een goede financiële verantwoording voor Hivos een door een externe accountant gecontroleerde jaarrekening. Daarbij beperkt de jaarrekening zich niet tot de Hivos-bijdrage, maar geeft de financiële situatie weer van de gehele organisatie. Organisaties die een eenmalige of een bijdrage onder de 15.000 euro ontvangen, hoeven hun financieel verslag niet door een externe accountant te laten controleren. Ook organisaties in landen waar geen onafhankelijke externe accountants gevestigd zijn – bijvoorbeeld Cuba – hoeven dit niet te doen. Ruim 80% van de bijdragen van Hivos wordt gedekt door een accountantsverklaring. Hiermee verzekert Hivos zich zo goed mogelijk van een gedegen controle op de rechtmatige besteding van haar bijdragen door partnerorganisaties. Evenzo belangrijk voor Hivos is de wetenschap dat het ook voor partnerorganisaties van belang is zicht te hebben op de financiële situatie van de organisatie als geheel.

De accountantscontrole gaat niet in op de vraag of de bestedingen volledig in overeenstemming zijn met het contract met Hivos en evenmin op de doelmatigheid van de bestedingen. Dit beoordeelt Hivos zelf.

De financiële inspecties die Hivos jaarlijks bij een aantal partnerorganisaties uitvoert, vormen een wezenlijk onderdeel van het Hivos-controlesysteem. Bij zijn bezoeken vormt de financieel inspecteur zich zowel een oordeel over de kwaliteit van het financieel beheer van de partnerorganisaties als over de kwaliteit van de externe accountants. Zo stelt Hivos vast of de papieren werkelijkheid van accountantsverklaring en jaarrekening strookt met de praktijk.

In 2003 voerde Hivos een inspectie uit bij partnerorganisaties in Cuba. De inspectie plaatste zeer kritische kanttekeningen bij de gebrekkige onafhankelijkheid van accountants en de weinig

47/03

TABEL 9 PROJECTEVALUATIES NAAR SECTOR EN REGIO IN 2003

	Afrika	Azië	Latijns Amerika	Zuidoost- Europa	Wereldwijd	Totaal 2003	Totaal in %
Economie & krediet	8	1	6	0	0	15	24%
Kunst & cultuur	2	0	0	0	0	2	3%
Gender, vrouwen & ontwikkeling	3	4	4	0	0	11	18%
Milieu & duurzame ontwikkeling	3	6	7	0	0	16	26%
Mensenrechten & aids	6	2	6	0	1	15	24%
Totaal beleidsspeerpunten	22	13	23	0	1	59	95%
Overige sectoren	0	2	0	0	1	3	5%
Totaal	22	15	23	0	2	62	100%

transparante verhoudingen binnen een aantal aan de Cubaanse overheid gelieerde semi-ngo's. De bevindingen waren dan ook mede aanleiding de portefeuille nog eens goed tegen het licht te houden en af te zien van verdere ondersteuning van deze organisaties. De bevindingen werden ondersteund door een aantal andere kritische analyses, waaruit bleek dat de uiterst voorzichtige aanzetten tot een wat opener samenleving van enige jaren geleden weer teruggedraaid zijn. Daarmee vervalt overigens de grondslag voor verdere ondersteuning van Cubaanse organisaties niet. Meer afstand is wel geboden (zie 4.2.3).

In Colombia bezocht Hivos een organisatie opnieuw om vast te stellen of de aanbevelingen uit een inspectie in 2002 ook daadwerkelijk waren uitgevoerd en er verbetering was opgetreden. Dit bleek inderdaad het geval.

De regiokantoren in India en Costa Rica werden geïnspecteerd. Beide werden positief beoordeeld.

De eis aan partnerorganisaties hun financiële zaken te laten controleren door een externe accountant, sluit fraude niet uit. In 2003 deden zich twee gevallen voor waarbij sterke vermoedens rezen over oneigenlijk gebruik van de Hivos-bijdrage. Extra accountantscontroles konden deze vermoedens niet geheel bevestigen. Toch waren het gebrek aan interne controle, niet-transparante geldstromen en geen of weinig medewerking aan de externe controle bij een organisatie in Kirgizië reden genoeg voor Hivos te besluiten de relatie te beëindigen. Een externe controle bij een Afrikaanse filmproducent leidde evenmin tot de onomstotelijke conclusie van fraude. Wel was het rapport mede aanleiding voor Hivos zich te herbezinnen op steun aan de Afrikaanse filmsector.

7 Jaarrekening

- 7.1 Balans per 31 december
- 7.2 Rekening van baten en lasten
- 7.3 Algemene toelichting
- 7.4 Toelichting op de balans
- 7.5 Toelichting op de rekening van baten en lasten

7 Jaarrekening

Jaarrekening en directieverslag 2003 van de Stichting Hivos werden op 20 april 2004 vastgesteld door de Raad van Toezicht. De jaarrekening werd conform de vereisten van het Financieel Reglement MFP van het ministerie van Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking voorafgaand gecontroleerd door PricewaterhouseCoopers Accountants en voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring.

Deze jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen.

7.1 Balans per 31 december (in euro's)

ACTIVA	2003	2002
Materiële vaste activa		
Bedrijfsmiddelen/gebouwen	558.534	592.318
Idem. direct in gebruik voor de doelstelling	62.521	64.046
Bedrijfsmiddelen/inventaris	399.044	239.425
	1.020.099	895.789
Financiële vaste activa		
Gereserveerde kasmiddelen	13.382.381	10.108.192
Participaties	1	1
	13.382.382	10.108.193
Vorderingen overheden langlopend		
50/03 Medefinanciering	17.651.107	16.122.906
Overige overheidsfondsen	1.047.823	590.600
EU-fondsen	2.389.014	5.093.663
	21.087.944	21.807.169
Vorderingen overheden kortlopend		
Medefinanciering	34.017.840	28.714.549
Overige overheidsfondsen	1.620.910	2.812.499
EU-fondsen	4.881.002	2.473.073
	40.519.752	34.000.121
Vorderingen		
Hivos projectenfonds	712.918	559.795
R/C gereserveerde kasmiddelen	2.326.114	1.575.190
Overlopende activa	747.774	1.573.504
	3.786.806	3.708.489
Liquide middelen		
Deposito's	36.366	35.190
Bank, giro	1.744.998	1.163.419
Bank inzake hergebruik medefinanciering	1.200.782	750.075
Bank inzake medefinanciering	-4.501.030	-809.303
Bank inzake overige overheidsfondsen	1.583.048	855.607
Bank inzake EU-fondsen	-1.191.090	-1.090.352
Buitenlandse rekeningen	0	3.121
	-1.126.924	907.757
	78.670.059	71.427.518

Op deze en de volgende pagina's zijn de Balans per 31 december 2003 en de Rekening van Baten en Lasten over 2003 weergegeven, gevolgd door de gangbare toelichtingen.

PASSIVA	2003	2002
Eigen vermogen		
<i>Vrij besteedbaar vermogen</i>		
Algemene reserve	-459.023	-61.163
Bestemmingsreserves bedrijfsvoering	284.350	254.341
Bestemmingsreserves AKV	5.093.848	3.708.858
	4.919.175	3.902.036
 <i>Vastgelegd vermogen</i>		
Fonds activa doelstelling	62.521	64.046
Fonds activa bedrijfsvoering	957.577	831.743
	1.020.098	895.789
 Voorzieningen	50.000	0
 Schulden op middellange termijn		
Algemeen leningenfonds o/g	86.712	86.944
Deelname Noord-Zuid Plan	724.461	796.037
(Afgegeven) borgstellingen	12.606.552	9.312.155
	13.417.724	10.195.136
 Projectverplichtingen langlopend		
Medefinancieringsprogramma	17.651.107	16.122.906
EU-projecten	2.389.014	5.093.663
Hivos-projectenfonds	50.000	249.815
Overige projecten	1.047.823	590.600
	21.137.944	22.056.984
 Projectverplichtingen kortlopend		
Medefinancieringsprogramma	28.738.508	26.296.841
Idem beschikbaar uit vrijgekomen middelen	1.135.633	2.385.846
EU-projecten	3.017.576	1.088.679
Hivos-projectenfonds	760.666	350.132
Overige projecten	1.966.485	1.495.210
	35.618.868	31.616.708
 Schulden op korte termijn		
Rekening-courant t.b.v. regiokantoren	58.696	61.070
Overlopende passiva	2.447.555	2.699.795
	2.506.250	2.760.865
	78.670.059	71.427.518

7.2 Rekening van baten en lasten (bedragen in duizenden euro's)

	2003	2002	Begroting 2003	Begroting 2004
Baten uit eigen fondsenwerving				
- giften en donaties	288	337	410	450
- nalatenschappen	75	88	85	50
	<u>363</u>	<u>425</u>	<u>495</u>	<u>500</u>
Kosten eigen fondsenwerving				
- (in)directe verwervingskosten	28	30	76	85
- uitvoeringskosten eigen organisatie	49	30	33	40
	<u>77</u>	<u>60</u>	<u>109</u>	<u>125</u>
In % van baten uit eigen fondswerving	21,2%	14,1%	22,0%	25,0%
Beschikbaar uit fondsenwerving	286	365	386	375
Subsidies overheden en anderen				
Bijdragen overheden	77.108	62.441	68.722	70.126
Bijdragen institutionele fondsen	831	1.718	1.800	1.000
	<u>77.939</u>	<u>64.159</u>	<u>70.522</u>	<u>71.126</u>
Resultaat beleggingen/interest	214	139	153	100
Overige baten	383	486	510	416
Totaal beschikbaar voor doelstelling	<u>78.822</u>	<u>65.149</u>	<u>71.571</u>	<u>72.017</u>
BESTEED AAN DOELSTELLING				
52/03 Overhead centraal	1.329	-	1.422	1.418
Voorlichting				
- (in)directe kosten	270	178	248	206
- uitvoeringskosten eigen organisatie	469	599	338	337
	<u>739</u>	<u>777</u>	<u>586</u>	<u>543</u>
Organisatievernieuwing	137	-	215	163
Programma-evaluaties	208	-	200	200
Programmavernieuwing	2.322	-	2.270	940
Programmabestedingen	69.086	60.350	61.766	63.908
Programmaondersteuning	715	-	772	770
Programma-beheer	4.081	4.395	4.231	3.975
Totaal besteed aan de doelstelling	<u>78.617</u>	<u>65.522</u>	<u>71.463</u>	<u>71.917</u>
Exploitatie resultaat	205	-374	108	100
Toegevoegd/onttrokken aan:				
- Bestemmingsreserves AKV	-451	-119	pm	pm
- Bestemmingsreserves bedrijfsvoering	-30	44	pm	pm
	<u>-274</u>	<u>-448</u>	<u>108</u>	<u>100</u>
Resultaat	<u>-274</u>	<u>-448</u>	<u>108</u>	<u>100</u>

7.3 Algemene toelichting

1. Aard van de bedrijfsactiviteiten

Hivos heeft statutair tot doel hulpverlening in de meest uitgebreide zin aan ontwikkelingslanden, op humanistische grondslag.

2. Grondslagen voor de waardering en presentatie van activa en passiva

In het verslagjaar goedgekeurde projecten worden als lasten verantwoord. De daarmee samenhangende subsidies worden, inclusief de apparaatskostenvergoeding (AKV), als baten verantwoord op basis van goedgekeurde projectbedragen. De nog niet gerealiseerde AKV wordt ondergebracht in de Bestemmingsreserves AKV.

Materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde, verminderd met lineair berekende afschrijvingen, gebaseerd op economische levensduur.

Financiële vaste activa Gereserveerde kasmiddelen betreffen kasmiddelen ter zekerheid van verplichtingen, conform de richtlijn van het ministerie van Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking inzake leningen en garanties.

Participaties worden gewaardeerd op 1 euro.

Vorderingen overheden betreffen vorderingen op overheidsinstanties, voortkomend uit verplichtingen die de Stichting conform daartoe strekkende overeenkomsten is aangegaan in het kader van haar programma. Inclusief de daarmee samenhangende AKV.

Overige vorderingen en liquide middelen zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarde in euro's. Activa in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de officiële koersen per balansdatum. Eventuele koersverschillen zijn verwerkt in de rekening van baten en lasten.

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen en risico's, die samenhangen met de bedrijfsvoering. Zij hebben geen betrekking op specifieke activa.

Schulden zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarde in euro's. Schulden in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de officiële koersen per balansdatum. Eventuele koersverschillen zijn verwerkt in de rekening van baten en lasten.

53/03

Projectverplichtingen betreffen alle verplichtingen die de Stichting kent uit hoofde van financieringsovereenkomsten die met partnerorganisaties zijn afgesloten.

3. Grondslagen voor bepaling en presentatie van het resultaat

Baten en lasten worden verantwoord in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Nalatenschappen worden verantwoord in het jaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Subsidiebaten, inclusief de apparaatskostenvergoeding, worden verantwoord in het jaar waarin de aanspraak definitief wordt.

Vervallen subsidiebedragen worden in mindering gebracht op de subsidiebaten in het jaar waarin de subsidie is komen te vervallen.

Projectbestedingen worden verantwoord in het jaar waarop de verplichting definitief wordt en worden toegerekend aan het betreffende continentale bureau.

Alle kosten, met uitzondering van buitengewone lasten, worden volgens bedrijfseconomische criteria toegerekend aan te onderscheiden activiteiten als volgt:

- *De directe kosten* van fondsenwerving en van voorlichting, lobby en educatie (beide bureau Communicatie) zijn volledig toegerekend.
- *De uitvoeringskosten voorlichting, lobby en educatie* (bureau Communicatie), per continentaal bureau zijn direct toegerekend, vermeerderd met decentrale overhead naar rato van de personele kosten.
- *Aan uitvoeringskosten fondsenwerving* is, naar rato van de globale verhouding tussen geworven particuliere fondsen en de omzet, een deel van de kosten van centrale diensten (bureau Directie en bureau Interne Zaken) toegerekend. Bovendien is hieraan toegerekend een deel van de kosten van bureau Communicatie, naar rato van de personele inzet van het bureau op fondsenwerving.

7.4 Toelichting op de balans

ACTIVA

Materiele vaste activa

De geaccumuleerde aanschafwaarden en afschrijvingen van de vaste activa per 31 december zijn:

	aanschafwaarden		afschrijvingen		boekwaarden	
	2003	2002	2003	2002	2003	2002
1)	846.076	846.076	287.542	253.758	558.534	592.318
2)	1.763.552	1.395.264	1.364.508	1.155.839	399.044	239.425
3)	76.245	76.245	13.724	12.199	62.521	64.046
	<u>2.685.873</u>	<u>2.317.585</u>	<u>1.665.774</u>	<u>1.421.796</u>	<u>1.020.099</u>	<u>895.789</u>
Bedrijfsvoering:		1) gebouwen (10 - 50 jaar)				
		2) inventaris (3 - 10 jaar)				
Doelstelling:		3) gebouwen Harare (50 jaar)				
		De mutaties in totalen:			2003	2002
		Boekwaarde per 1 januari			895.789	834.199
		Investerings:				
		- verbouwing		0		
		- inventaris		<u>368.288</u>	<u>368.288</u>	<u>248.403</u>
					1.264.077	1.082.602
		Afschrijvingen			-243.978	-186.813
					<u>1.020.099</u>	<u>895.789</u>
		Boekwaarde per 31 december			<u>1.020.099</u>	<u>895.789</u>

54/03

ad. 1) De kantoorpanden met erf en tuin te 's-Gravenhage aan de Raamweg 15 en 16 kadastraal bekend gemeente 's-Gravenhage. sectie X. nummer 472. groot 5 are en 55 ca en nummer 522. groot 5 are en 55 ca. zijn in 1987 aangekocht voor € 635.292.

ad. 2) Bedrijfsmiddelen en inventaris.

ad. 3) Het kantoorpand te Harare. stand 2956 Salisbury Township. groot 2855 ca. is eind 1994 aangekocht voor € 76.245. Bij verkoop van dit kantoorpand zal boekwinst ten goede komen aan het programma in Zuidelijk Afrika. Verlies zal ten laste van de Stichting gebracht worden.

Financiële vaste activa

Gereserveerde kasmiddelen	2003	2002
Noord-Zuid Planrekeningen Hivos	720.656	735.457
Kasreservering Medefinanciering ¹⁾	<u>14.987.839</u>	<u>10.947.925</u>
Totaal gereserveerde kasgelden	15.708.495	11.683.382
Te verrekenen per 31 december	-2.326.114	-1.575.190
	<u>13.382.381</u>	<u>10.108.192</u>

Deze middelen staan borg voor de portefeuille van het Hivos-Triodos Fonds van het Fair Share Fund en van het Solar Investment Fund

¹⁾ Naar de wens van het ministerie van Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking wordt tegenover deze risico's een kasdekking ter zekerstelling aangehouden. De op deze kasdekking ontvangen interest (208.692 in 2003) werd aangewend voor de dekking van kosten voor het programma voor leningen en garanties.

Participaties	<u>1</u>	<u>1</u>
---------------	----------	----------

Het betreft deelnemingen in lokale kredietinstellingen in het Zuiden ad. 5.104.744 (waarvan 4.300.125 middels een achtergestelde lening aan het Hivos-Triodos Fonds, 448.604 in FTCCS en 356.015 in CDF). Zij zijn gewaardeerd op 1 euro om de financiële betrokkenheid met deze partners zichtbaar te maken.

Het verloop van de projectverplichtingen kan als volgt worden gespecificeerd (x 1.000)

	31-12-2003			2003				1-1-2003	
	R/C subsidie	verplich- tingen	reser- vering AKV	goed- gekeurd	ontvangen subsidie	akv	over- gemaakt	R/C subsidie	verplich- tingen
Medefinanciering	-1.758	46.390	4.365	60.699	55.214	5.691	56.729	-243	42.420
Overige overheidsfondsen	691	3.015	185	2.652	2.886	181	1.723	-472	2.086
EU fondsen	-1.277	5.406	447	1.987	2.484	173	2.763	-998	6.182
Stop Aids Now	-239	307	34	634	586	64	577	-248	250
Hivos projectenfonds	-	503	64	505	558	106	352	-	350
	<u>-2.583</u>	<u>55.621</u>	<u>5.094</u>	<u>66.477</u>	<u>61.728</u>	<u>6.215</u>	<u>62.144</u>	<u>-1.043</u>	<u>51.287</u>
Beschikbaar uit vrijgekomen middelen	-	1.136	-	3.986	-	-	5.236	-	2.386
	<u>-2.583</u>	<u>56.757</u>	<u>5.094</u>	<u>70.463</u>	<u>61.728</u>	<u>6.215</u>	<u>67.380</u>	<u>-1.043</u>	<u>53.673</u>
Contractverplichtingen langlopend		21.138							22.057
Contractverplichtingen kortlopend		35.619							31.616
		<u>56.757</u>							<u>53.673</u>

Liquide middelen

Per saldo werd 2003 afgesloten met een tijdelijk negatief banksaldo van ruim 1,1 miljoen euro, hetgeen met name werd veroorzaakt door de liquiditeiten inzake de medefinanciering. Begin 2003 werd 9,5 miljoen euro ontvangen van de subsidiegever.

55/03

Omdat de 'R/C gereserveerde kasmiddelen' in feite niet betrekking hebben op liquiditeiten worden deze kasmiddelen ingaande 2003 verantwoord onder de 'Vorderingen'.

EIGEN VERMOGEN

De Stichting Hivos heeft haar eigen vermogen (vrij besteedbaar plus vastgelegd) met 1,1 miljoen zien toenemen. Hierna volgt een specificatie van deze toename.

Vrij besteedbaar vermogen (x 1.000)

Dit vermogen staat borg voor continuïteit in de bedrijfsvoering op de korte en middellange termijn.

	Algemene Reserve	Bestemmingsreserve Bedrijfsvoering	Bestemmingsreserve AKV	Totaal
Stand per 1 januari 2003	-61	254	3.709	3.902
Toevoeging	0	30	²⁾ 6.766	6.796
Herwaardering	0	0	³⁾ 934	934
Onttrekking	¹⁾ 398	0	⁴⁾ 6.315	6.713
Totaal mutaties:	-398	30	1.385	1.017
Stand per 31 december 2003	-459	284	5.094	4.919

¹⁾ Resultaat (-274) minus mutatie vastgelegd vermogen (124)

²⁾ Goedgekeurde AKV (gerelateerd aan committeringen)

³⁾ Herwaardering van de nog te realiseren AKV tegen het percentage van 2004

⁴⁾ Gerealiseerde AKV (gerelateerd aan kasuitgaven)

56/03

In 2003 is voor ruim 70 miljoen aan nieuwe committeringen afgesloten. Hieraan gerelateerd is voor circa 6,8 miljoen AKV gedoteerd aan de bestemmingsreserves AKV. In 2003 is tevens voor circa 67 miljoen overgemaakt naar counterparts, hieraan gerelateerd is voor circa 6,3 miljoen AKV aan de reserve onttrokken en als bate in de rekening van baten en lasten verantwoord.

Op basis van de uitstaande verplichtingen (ultimo 2003 circa 56,7 miljoen) is de gereserveerde AKV per fonds geherwaardeerd tegen het AKV-percentage 2004, per saldo 0,9 miljoen.

Bestemmingsreserves bedrijfsvoering	2003	Toegevoegd	Onttrokken	2002
Automatisering	40.000	30.000	0	10.000
Externe mobiliteit	100.000	0	0	100.000
Reorganisatie	50.505	0	0	50.505
Continental bureaus	93.845	0	0	93.845
Saldo per 31 december	284.350	30.000	0	254.350

Vastgelegd vermogen	2003	Toegevoegd	Onttrokken	2002
Fonds activa doelstelling	62.521	0	1.525	64.046
Fonds activa bedrijfsvoering	957.578	368.288	242.454	831.744
	1.020.099	368.288	243.978	895.789

VOORZIENINGEN	2003	Toevoeging tlv Exploitatie	Onttrekking tgv Exploitatie	2002 1)
Onderhoud panden	50.000	50.000	0	0
	50.000	50.000	0	0

¹⁾ De ultimo 2002 bestaande voorziening verplichtingen verlofdeposito's wordt, conform de richtlijn op de jaarverslaggeving, verantwoord onder Schulden op korte termijn (overlopende passiva).

7.5 Toelichting op de rekening van baten en lasten (bedragen in duizenden euro's)

Specificatie uitvoeringskosten eigen organisatie/programma beheer

Doelstelling	Algemene kosten	Cent. diensten /directie	Pers. kosten directie	Reis verbl. programma	Regio Kantoren	Totaal	Begroot
Overhead centraal	258	1.070	0	0	0	1.328	1.422
Fondsenwerving	9	6	34	0	0	49	33
Voorlichting	91	57	321	0	0	469	338
Afrika	155	149	644	36	240	1.224	1.381
Azië	137	136	562	31	223	1.089	1.010
Latijns Amerika	191	163	623	35	249	1.261	1.318
Zuidoost-Europa	29	29	115	6	0	179	161
Overige gebieden/wereldwijd	36	5	181	9	0	231	291
Nederland	18	12	67	0	0	97	70
Totaal 2003	924	1.627	2.547	117	712	5.927	6.024
Totaal 2002	421	1.938	2.112	113	440	5.024	

Specificatie van de lasten per regio	2003	2002	Begroting 2003	Begroting 2002
Afrika				
-programmabestedingen	18.895	25.256	20.156	22.715
-programmaondersteuning	233	-	285	284
-programmabeheer	1.224	1.401	1.381	1.297
	<u>20.352</u>	<u>26.657</u>	<u>21.822</u>	<u>24.296</u>
Azië				
-programmabestedingen	16.166	9.432	14.747	15.223
-programmaondersteuning	217	-	209	208
-programmabeheer	1.089	1.182	1.010	949
	<u>17.472</u>	<u>10.614</u>	<u>15.966</u>	<u>16.380</u>
Latijns Amerika				
-programmabestedingen	18.730	19.034	19.245	17.390
-programmaondersteuning	235	-	272	272
-programmabeheer	1.261	1.418	1.318	1.239
	<u>20.226</u>	<u>20.452</u>	<u>20.835</u>	<u>18.900</u>
Zuidoost-Europa				
-programmabestedingen	6.992	1.975	2.343	2.616
-programmaondersteuning	9	-	6	6
-programmabeheer	179	131	161	151
	<u>7.180</u>	<u>2.106</u>	<u>2.509</u>	<u>2.773</u>
Overige gebieden/wereldwijd				
-programmabestedingen	6.077	3.859	4.247	4.509
-programmaondersteuning	21	-	0	0
-programmabeheer	231	200	291	273
	<u>6.329</u>	<u>4.059</u>	<u>4.538</u>	<u>4.782</u>
Nederland				
-programmabestedingen	2.226	795	1.028	1.455
-programmabeheer	97	63	70	66
	<u>2.323</u>	<u>858</u>	<u>1.098</u>	<u>1.521</u>
Totalen				
-programmabestedingen	69.086	60.350	61.766	63.908
-programmaondersteuning	715	-	772	770
-programmabeheer	4.081	4.395	4.231	3.975

Specificatie resultaat

Het operationeel resultaat is de resultante van de gerealiseerde AKV (overmakingen), plus overige baten en de operationele kosten. Het volgende overzicht geeft de opbouw van het operationeel resultaat weer en de aansluiting met de rekening van baten en lasten.

	2003	2002	begroting 2003	begroting 2004
Inkomsten				
Realisatie AKV	5.601	4.477	5.716	5.687
Overige baten	598	625	662	641
	<u>6.199</u>	<u>5.102</u>	<u>6.378</u>	<u>6.328</u>
Operationele kosten				
Personeelskosten ¹⁾	3.385	3.420	3.637	3.664
Overhead	1.609	1.183	1.587	1.538
Regiokantoren ¹⁾	711	733	845	801
Afschrijvingen	243	187	241	225
	<u>5.948</u>	<u>5.523</u>	<u>6.310</u>	<u>6.228</u>
Operationeel resultaat	251	-421	68	100
Bijzondere resultaatcomponenten				
Groot onderhoud (voorziening)	50	-50	pm	pm
Automatisering (reserve)	30	-10	pm	pm
Verlofschuld	364	97	pm	pm
Overige doteringen / onttrekkingen	-10			
Correctie AKV IF/PF	81	pm	pm	
	<u>525</u>	<u>27</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Resultaat	-274	-448	68	100
¹⁾ Exclusief programmaondersteuning en directe kosten lobby en educatie.	755	489	725	766

Reconciliatie operationele kosten met de uitvoeringskosten van de eigen organisatie

Operationele kosten	5.948
Fondswerving en voorlichting direct	-298
Organisatievernieuwing	-137
Dotatie voorzieningen/verlofschuld	414
Totaal uitvoeringskosten eigen organisatie	<u>5.927</u>

Bestuurskosten

De bezoldiging van de drie bestuurders (2,5 vte), tevens directie, te weten: de bruto salarissen, inclusief werkgeverslasten en de pensioenlasten, bedroeg € 234.534,-.

De kosten voor de Raad van Toezicht bedroegen € 12.103,- (2002: € 6.000,-).

Realisatie versus begroting

Zowel bij de totale baten (beschikbaar voor de doelstelling), als bij de totale lasten (besteed aan de doelstelling) is het verschil tussen begroting en realisatie niet substantieel.

Substantiële afwijkingen (meer dan 15%) tussen realisatie en begroting worden hieronder per post kort toegelicht.

Baten

1. Beschikbaar uit fondsenwerving (-26%)

Dit jaar niet terugkomende inkomsten, gekoppeld aan een grote donateur, zijn niet gecompenseerd door nieuwe donateurs.

2. Bijdragen institutionele fondsen (-54%)

Het begrote niveau bleek te ambitieus.

3. Resultaat beleggingen/interest (+40%)

De deposito's hadden hogere gemiddelde saldi dan voorzien. In combinatie met een verbeterde treasury heeft dat, ondanks de algemene druk op interest percentages, tot dit resultaat geleid.

4. Overige baten (-25%)

De interest op gereserveerde kasmiddelen (met name HTF) is hier een grote post. Het in de begroting gehanteerde percentage bleek te optimistisch.

Lasten

1. Voorlichting (+26%)

De uitvoeringskosten waren in de begroting te laag ingeschat.

2. Organisatievernieuwing (-36%)

De trajecten Kennisdelen en Virtueel kantoor hadden een vertraagde opstart waardoor de voorziene uitgaven uitbleven.

3. Programmabestedingen

De programmabestedingen Zuidoost-Europa (+198%) en Nederland (+116%) kwamen hoger uit vanwege enkele grote meerjarige goedkeuringen.

Accountantsverklaring

Opdracht

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2003 van Stichting Hivos te Den Haag gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van waarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de stichting daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 31 december 2003 en van het resultaat over 2003 in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving, de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening als opgenomen in BW 2.9 en conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen.

In het kader van de controle op de jaarrekening over 2003 hebben wij het medefinancieringsprogramma en de overige door de Nederlandse overheid gefinancierde activiteiten gecontroleerd. Dit onderzoek is verricht in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlegrondslagen. Ten behoeve van het Ministerie van Buitenlandse Zaken verklaren wij dat wij op grond van dit onderzoek van oordeel zijn, dat deze jaarrekening het vereiste inzicht geeft in en een getrouw beeld geeft van de uitvoering van het medefinancieringsprogramma en van de overige door de Nederlandse overheid gefinancierde activiteiten.

Bij de uitvoering van deze controle zijn de aandachtspunten zoals genoemd in het Financieel Reglement MFP d.d.

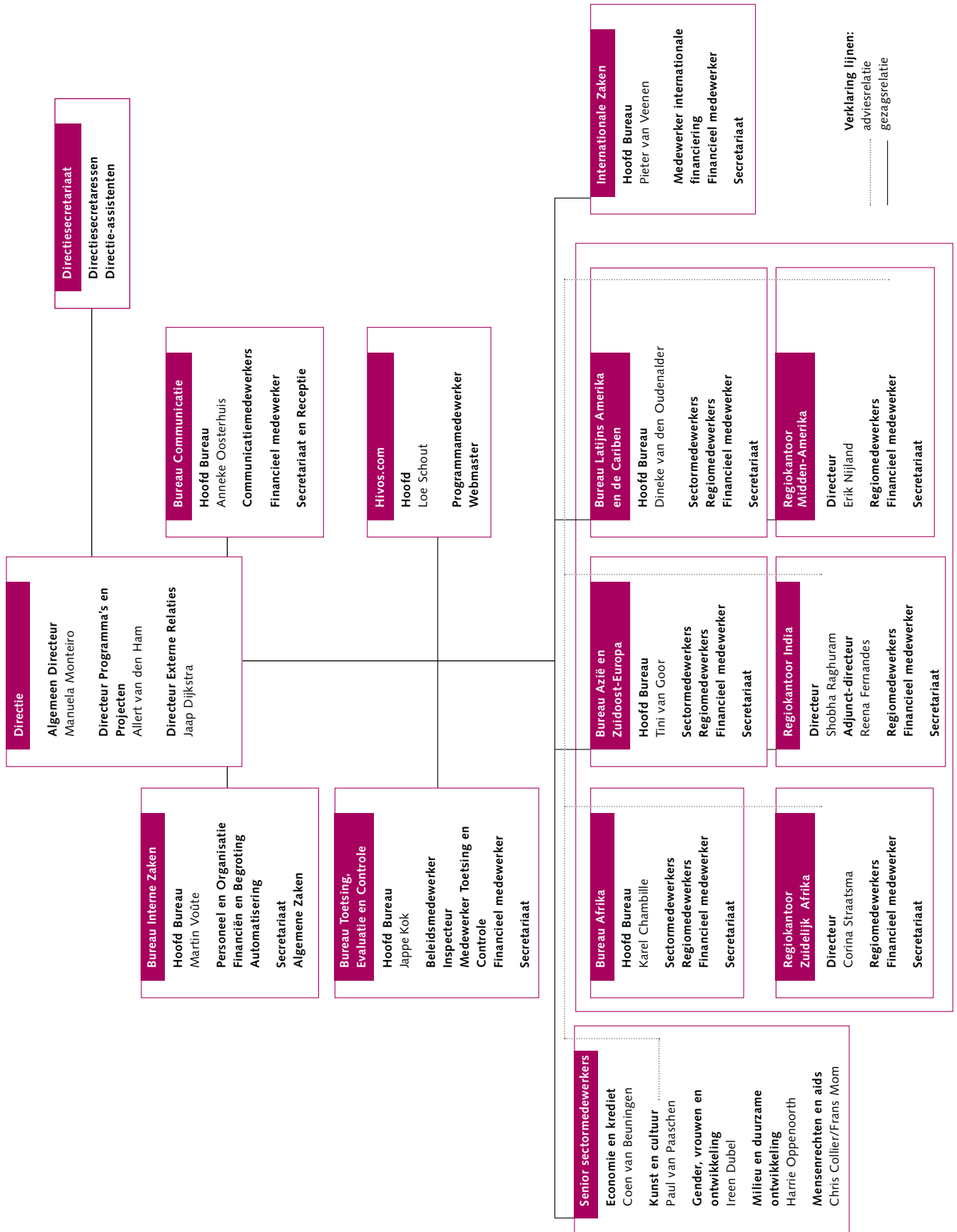
31 oktober 2002 gehanteerd. Wij zijn van mening dat de in het verslag getoonde uitgaven voldoen aan de eisen van rechtmatigheid zoals geformuleerd in het Financieel Reglement MFP.

Den Haag, 8 april 2004

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

8 Bijlagen

8.1 Organogram van Hivos werkorganisatie

8.2 Bestuurlijke organisatie – samenstelling per 31/12/03

Raad van Toezicht

Mw. F.Ch. Giskes (vanaf 01-07-03)

voorzitter

Mw. L.S. Groenman (tot 01-07-03)

voorzitter

H.F. Hoekzema

vice-voorzitter

H.J. Schoenmaker

portefeuillehouder financiën

Mw. H.M. Brouwers

G.W. Eveleens (vanaf 08-04-03)

Mw. M.-J. Geenen (tot 08-04-03)

J.P. de Jong

Mw. A.M. Jongerius

C. Vogel

Mw. M.R. Winter

Mw. M.H.A. Kortekaas

ambtelijk secretaris

College van Adviseurs*

H. Thomas

voorzitter

P. Cornelisse

I.E.M. Dankelman

P. Faber

Mw. G. Hesseling

Mw. J.H.M. van Hussen

Mw. A. Laan

P. van Lier

H.C. Morel)

M.J.A. Nypels

Mw. M.F. Poppema

Mw. E.T. Tabbers

J.H. Veenker

W.P. Wiertsema

Bestuur/directie

Mw. M.M. Monteiro

voorzitter

Mw. R.N.M. van der Sijp (tot 01-02-03)

A.P. van den Ham (vanaf 01-05-03)

J.J. Dijkstra

Ondernemingsraad

H. de Graaf (tot 02-10-03)

voorzitter

Mw. C.M.L. van der Wees (vanaf 02-10-03)

voorzitter

Mw. I.E. Dubel

M. Eendhuizen (tot 02-10-03)

H.P. de Groot

Mw. A. de Jongh (vanaf 02-10-03)

Mw. M.C. Lempers (vanaf 02-10-03)

Mw. M.J.A. van der Pol (tot 02-10-03)

T.H.F.J. van der Schoot

Mw. P.M. Donker (vanaf 01-03-03)

ambtelijk secretaris

Raad van Toezicht Hivos Triodos Fonds

H.J. Schoenmaker (tot 11-03-03)

voorzitter

P.G.A. van den Kerkhoff (vanaf 11-03-03)

voorzitter

J.J. Dijkstra (tot 08-04-03)

D. Elsen (tot 28-03-03)

Ph.R. de Haan

M.M. Monteiro (vanaf 08-04-03)

M.J. Woltering (vanaf 11-03-03)

* Het College van Adviseurs is per 31-12-03 overgegaan in een andere vorm. De nieuwe samenstelling van het College wordt vastgesteld in de vergadering van de Raad van Toezicht op 20-04-04.

8.3 Lijst van meest gebruikte afkortingen

Akv	Apparaatskostenvergoeding	TFSF	Triodos Fair Share Fund
ALA	Asia and Latin America	TMF	Thematische Medefinancieringsprogramma
BBC	British Broadcasting Corporation	UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
BNP	Bruto Nationaal Product	UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
CBF	Centraal Bureau Fondswerving	UvH	Universiteit voor Humanistiek
DAC	Development Assistance Committee	VN	Verenigde Naties
DGIS/DML	Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking/ Directie Milieu en Ontwikkeling	VS	Verenigde Staten van Amerika
DWHH	Deutsche Welthungerhilfe	Vte	Voltijdsequivalent
ECF	European Cultural Foundation	WHO	World Health Organisation
E&K	Economie en krediet	WSIS	World Summit on the Information Society
EU	Europese Unie	WTO	World Trade Organization
Eurodad	European Network on Debt and Development	ZNF	Zuid-Noord Federatie
Eurostep	European Solidarity Towards Equal Participation of People		
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations		Voor de afkortingen van de verschillende partnerorganisaties van Hivos verwijzen we u graag naar het tegelijk met dit jaarverslag verschenen overzichtsboek 'Partnerorganisaties 2003'.
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging		
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst		
Ggo	Genetisch gemodificeerd organisme		
GOM	Gemeenschappelijk Overleg Medefinanciering		
GV&O	Gender, vrouwen en ontwikkeling		
HCF	Hivos Cultuur Fonds		
Hivos	Humanistisch Instituut voor Ontwikkelings-samenwerking		
HOM	Humanistisch Overleg Mensenrechten		
HTF	Hivos Triodos Fonds		
HV	Humanistisch Verbond		
ICCO	Interkerkelijke Organisatie voor Ontwikkelings-samenwerking		
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie		
IHEU	International Humanist and Ethical Union		
IKV	Interkerkelijk Vredesberaad		
ILO	International Labour Organisation		
IOB	Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie		
ISO	International Organization for Standardization		
Kma	Kleine maatschappelijke activiteiten		
KICI	Kledinginzameling Charitatieve Instellingen		
MBN	Medefinanciering Breed Netwerk		
M&DO	Milieu en duurzame ontwikkeling		
Mfi	Microfinancieringsinstelling		
Mfo	Medefinancieringsorganisatie		
MFP	Medefinancieringsprogramma		
MR	Mensenrechten		
NCDO	Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling		
Ngo	Niet-gouvernementele organisatie		
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling		
OR	Ondernemingsraad		
OS	Ontwikkelingssamenwerking		
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa		
PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper		
SAN!	Stop Aids Now!		
SDF	Solar Development Foundation		

Colofon

Fotografie

omslag	Daniel Lainé / Corbis
pagina 6	Maya Pejic / Lineair
pagina 10	Kevin Fleming / Corbis
pagina 12	Jean-Leo Dugast / Lineair
pagina 14	Olaf Hammelburg
pagina 17	Maya Pejic / Lineair
pagina 34	Ron Giling / Lineair
pagina 35	Ron Giling / Lineair
pagina 41	Jan Stegeman
pagina 46	Ron Giling / Lineair
<i>Eindredactie</i>	Van der Brugge Communicatie Advies, Leiden
<i>Ontwerp</i>	YZDESIGN.NL
<i>Druk</i>	Artoos drukkerijen, Rijswijk

Hivos april 2004

Bij dit jaarverslag hoort de uitgave Hivos partnerorganisaties 2003

Regiokantoor Zuidelijk Afrika

PO Box 2227
Harare / Zimbabwe
T +263 - (0)4 - 706 704 / 727 197 / 706 125
F +263 - (0)4 - 791 981
hivos@ecoweb.co.zw

Regiokantoor India

Flat No. 402, Eden Park
No. 20, Vittal Mallya Road
Bangalore – 56000 / India
T +91 - (0)80 - 227 03 67 / 221 05 14
F +91 - (0)80 - 227 03 67
hivos@hivos-india.org

Regiokantoor Midden-Amerika

Del Centro Comercial Plaza Mayor
320 este, sobre el Boulevard Rohrmoser, Pavas
San José / Costa Rica
T +506 231 08 48 / 296 07 06
F +506 232 29 74
hivosro@hivos.or.cr

HIVOS JAARVERSLAG 2003

Postbus 85565
2508 CG Den Haag
Raamweg 16
2596 HL Den Haag
T +31(0)70 - 376 55 00
F +31(0)70 - 362 46 00
info@hivos.nl
www.hivos.nl

Alliance 2015

towards the eradication of poverty